РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

БРОЈ **5**

2013.

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од двадесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за Индок и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
http://bpp.uzzpro.gov.rs
БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
http:// www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html
Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу на следећим пунктовима:

1. Немањина бр. 22-26,
   телефон: 3616-296, 3613-734 , 363-1620, 363-1104/лок. 1620 и 1104

2. Андрићев венац бр. 1,
   библиотека, телефон: 3043-078

   или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
(smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs)

Сарадници: Видосава Шундић, документалиста система базе података
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Смиљана Павков, документалиста за подршку процеса обраде правних прописа
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података
Радмила Тубин-Михајловић, оператер припреме података
Јелена Васиљевић, оператер за системе базе података

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ
РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и града Београда

2. Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе

3. Преглед садржаја нових бројева часописа

4. Преглед старих публикација

5. Преглед нових књига

6. Листа најчитанијих књига

1

ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Мароко, Станислава Стакића, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Грчкој, Драгана Жупањевца, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Мађарској, Радета Дропца, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије при Асоцијацији нација југоисточне Азије (ASEAN), са седиштем у Џакарти, Јована Јовановића, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Малезији, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Џакарти, Јована Јовановића, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Сталној мисији Републике Србије при Европској унији у Бриселу, Душка Лопандића, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Мали, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Алжиру, Мирослава Шестовића, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Киргиској Републици, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Москви, Славенка Терзића, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Држави Палестини, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Кипру, Драгана Бисенића, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Украјини, Радета Булатовића, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Бугарској, Владимира Ћургуса, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Румунији, Зорана С. Поповића, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Аргентини, Гордане Видовић, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора – сталног представника Републике Србије – шефа сталне мисије Републике Србије при Организацији уједињених нација у Њујорку, Феодора Старчевића, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Холандији, Чедомира Радојковића, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Турске о запошљавању чланова породица особља дипломатско-конзуларних представништава, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2013

Закон о потврђивању Споразума између Републике Србије и Републике Македоније о запошљавању чланова породица особља дипломатско-конзуларних представништава, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2013

Меморандум и Анекс меморандума о сарадњи између Владе Републике Србије и Владе Републике Литваније у области европских интеграција, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 5/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Словеније о полицијској сарадњи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 5/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Турске у борби против тешких кривичних дела, нарочито тероризма и организованог криминала, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 5/2013

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Словеније о бављењу плаћеним пословима чланова породица особља дипломатско-конзуларних представништава, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2013

Закон о објављивању закона и других прописа и аката, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Закон о измени Законика о кривичном поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Уредба о оснивању Канцеларије за брзи одговор, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Уредба о служби у активној резерви у специјализованим јединицама цивилне заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности „ДРЖАВНА ТАЈНА” и „СТРОГО ПОВЕРЉИВО”, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о прихватању Извештаја о досадашњем процесу политичког и техничког дијалога са Привременим институцијама самоуправе у Приштини уз посредовање Европске уније, укључујући процес имплементације постигнутих договора, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Одлука о употреби и учешћу припадника Војске Србије у Мисији Европске уније за обуку војних и безбедносних снага Малија (EUTM Mali) у 2013. години, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Одлука о усвајању Извештаја Одбора за контролу служби безбедности о извршеном надзору над радом служби безбедности за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Одлука о образовању Савета за унапређење положаја Рома и спровођење Декаде укључивања Рома, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о образовању Савета за националне мањине, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о изменама и допуни Одлуке о Националном савету за децентрализацију Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о изменама и допунама Одлуке о оснивању Информационо-комуникационе установе „Академска мрежа Републике Србије – АМРЕС", Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о раду Стручне службе Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о образовању Привременог органа у општинама на територији Аутономне Покрајине Косово и Метохија, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Правилник о допуни Правилника о кућном реду Посебног одељења за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Решење о разрешењу генералног конзула Републике Србије у Цириху, Швајцарска Конфедерација, Вере Вукићевић, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Решење о разрешењу генералног конзула Републике Србије у Штутгарту, Савезна Република Немачка, Пера Јанковића, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Закључак Владе Републике Србије којим се усваја Акциони план у склопу приступања Републике Србије Партнерству за отворену управу за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Стратегија полиције у заједници, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Декларација о заштити уставних и законских права Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 18/2013

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Стразбуршке конвенције о ограничењу одговорности у унутрашњој пловидби (CLNI 2012), Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2013

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Кипар о сарадњи у области поморског транспорта, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 6/2013

Закон о железници, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Закон о изменама и допунама Закона о порезима на имовину, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Закон о изменама и допунама Закона о порезу на добит правних лица, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Закон о изменама и допунама Закона о пореском поступку и пореској администрацији, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Закон о изменама и допунама Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Закон о изменама и допунама Закона о порезу на доходак грађана, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Закон о изменама и допунама Закона о акцизама, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Окањ бара”, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Уредба о издавању доплатне поштанске марке „Светско првенство у рвању за кадете Србија 2013”, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Уредба о утврђивању Програма подршке активностима удружења за подстицање развоја предузетништва у 2013. години, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Уредба о измени и допунама Уредбе о условима и начину подстицања производње и продаје трактора и прикључних машина за тракторе у Републици Србији у 2013. години, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене Националног парка „Ђердап”, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Уредба о утврђивању Годишњег програма мониторинга статуса вода за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Уредба о највишем и најнижем износу боравишне таксе, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Уредба о издавању доплатне поштанске марке „Изградња Спомен-храма Светог Саве”, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Уредба о изменама и допунама Уредбе о поступку и начину реструктурирања субјеката приватизације, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Уредба о престанку важења Уредбе о условима и начину подстицања производње и продаје путничких возила произведених у Републици Србији у 2013. години, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Уредба о обележавању (маркирању) деривата нафте, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Уредба о надзору над реализацијом јавних уговора о јавно-приватном партнерству, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Одлука о усклађивању пословања Јавног предузећа за развој планинског туризма „Стара планина” Књажевац, са Законом о јавним предузећима, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Одлука о изради Стратешке процене утицаја измена и допуна Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Копаоник на животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Одлука о изменама и допунама Одлуке о накнадама за послове регистрације и друге услуге које пружа Агенција за привредне регистре, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Одлука о Завршном рачуну Националне службе за запошљавање за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Одлука о усвајању Завршног рачуна Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање за период 1. јануара – 31. децембра 2012. године, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Одлука Уставног суда Републике Србије којом се утврђује да одредба члана 109. став 1. Закона о планирању и изградњи, Службени гласник Републике Србије, бр. 72/09, 81/09, 64/10 и 24/11, није у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Одлука о изменама и допунама Одлуке о управљању ризицима банке, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Одлука о изменама и допунама Одлуке о класификацији билансне активе и ванбиланских ставки банке, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Одлука о изменама Одлуке о спровођењу одредаба Закона о банкама које се односе на давање прелиминарног одобрења за оснивање банке, дозволе за рад банке и појединих сагласности Народне банке Србије, као и на утврђивање критеријума за одређивање првокласне банке, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Одлука о изменама и допунама Одлуке о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Одлука о изменама Одлуке о распореду и коришћењу средстава за реализацију пројеката Националног инвестиционог плана утврђених Законом о буџету Републике Србије за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Одлука о издавању и основним обележјима новчанице од 10 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Одлука о издавању и основним обележјима новчанице од 20 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Одлука о издавању и основним обележјима новчанице од 100 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Одлука о пуштању у оптицај новчанице од 10, 20 и 100 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Одлука о сврставању робе коју је донео Комитет за Хармонизовани систем Светске царинске организације, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Одлука о усклађивању пословања Јавног предузећа за управљање државним путевима са Законом о јавним предузећима, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о усклађивању пословања Јавног предузећа „Национални парк Ђердап” са Законом о јавним предузећима, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о усклађивању пословања Јавног предузећа „Национални парк Фрушка гора” са Законом о јавним предузећима, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о усклађивању пословања Јавног предузећа „Национални парк Копаоник” са Законом о јавним предузећима, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о усклађивању пословања Јавног предузећа „Национални парк Тара” са Законом о јавним предузећима, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о усклађивању пословања Јавног предузећа „Национални парк Шар планина” са Законом о јавним предузећима, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о изради измена и допуна Просторног плана подручја посебне намене транснационалног гасовода „Јужни ток ”, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о изменама Одлуке о отварању Буџетског фонда за професионалну рехабилитацију и подстицање запошљавања особа са инвалидитетом, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о изменама и допуни Одлуке о образовању Радне групе за анализу стања и припрему предлога мера за стабилизацију и опоравак „JAT AIRWAYS” АД Београд, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о изменама и допунама оснивачког акта Друштвеног предузећа за заступање и хидрограђевински инжењеринг „Хидрозавод”, Београд, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о престанку важења Одлуке о образовању Комисије за преговоре у поступку преузимања имовине и обавеза Развојне банке Војводине, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о измени Одлуке о условима и начину за изузимање одређене робе од плаћања царинских дажбина, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о врстама девиза у којима се плаћају републичке административне таксе код дипломатско-конзуларних представништава Републике Србије и о висини курса динара за прерачунавање динарских износа такси у девизе, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Правилник о коришћењу подстицаја за органску производњу, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Правилник о ближим условима, начину и поступку за остваривање права на рефакцију плаћене акцизе на деривате нафте из члана 9. став 1. тач. 3), 4), 5) и 6) Закона о акцизама, који се користе као енергетска горива у производњи електричне и топлотне енергије или у индустријске сврхе, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о ближим условима, начину и поступку за остваривање права на рефакцију плаћене акцизе на деривате нафте из члана 9. став 1. тач. 3), 5) и 6) Закона о акцизама, који се користе за транспортне сврхе, за превоз терета у унутрашњем речном саобраћају, за пољопривредне сврхе, за грејање и у индустријске сврхе, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Правилник о стручном испиту за лица која обављају послове у објектима за производњу, пренос и дистрибуцију електричне енергије, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Правилник о измени и допуни Правилника о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларације и других образаца у царинском поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Правилник о условима, начину и поступку издавања и замене, садржини и обрасцу бродарске књижице и дозволе за укрцавање, лицима и органима надлежним за уношење и оверу података, као и садржини, обрасцу и начину вођења регистра издатих бродарских књижица и дозвола за укрцавање, Службени гласник Републике Србије бр. 40/2013

Правилник о утврђивању Програма мера здравствене заштите животиња за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 40/2013

Правилник о условима за издавање, односно одузимање овлашћења за стручно оспособљавање кандидата за лице са сертификатом ADN, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о усклађеним износима накнаде за управљање посебним токовима отпада, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о усклађеним износима подстицајних средстава за поновну употребу, рециклажу и коришћење одређених врста отпада, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о измени и допунама Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о измени Правилника о подели моторних и прикључних возила и техничким условима за возила у саобраћају на путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о обрасцу и року важења потврде о стручној оспособљености запосленог на пословима у транспорту опасног терета, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Правилник о претходно упакованим производима, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о платама и другим примањима запослених у Министарству финансија – Пореска управа, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Правилник о програму, начину и висини трошкова полагања испита за издавање Сертификата о стручној оспособљености за саветника за безбедност у транспорту опасног терета, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Правилник о садржини и обрасцу захтева за испитивање нерегистрованих средстава за заштиту биља и активне супстанце односно основне супстанце која није уписана у Листу одобрених супстанци у истраживачке или развојне сврхе, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Правилник о условима, поступку, начину одређивања висине накнаде штете и потребној документацији за накнаду штете за штетне организме са Листе IA део II, Листе IБ и Листе IIБ, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Правилник о измени и допуни Правилника о врсти и условима гаранције путовања, начину активирања и другим условима које мора да испуни организатор путовања у зависности од врсте организованог путовања, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Правилник о техничким стандардима приступачности, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Правилник о условима за производњу, начину и поступку за декларисање, стављање у промет и начину употребе медициниране хране за животиње, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Правилник о измени и допунама Правилника о начину подстицања производње и продаје трактора и прикључних машина за тракторе у Републици Србији у 2013. години, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Правилник о изменама Правилника о условима, начину и обрасцима захтева за остваривање права на регрес за гориво, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Правилник о утврђивању цена и накнада за обраду крви и компоненти крви намењених за трансфузију, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Решење о одређивању основице осигурања на коју се обрачунава и плаћа допринос за пензијско и инвалидско осигурање за лица укључена у обавезно осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Упутство о изменама Упутства за спровођење аукцијске куповине/продаје хартија од вредности, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Упутство о изменама и допуни Упутства за спровођење Одлуке о условима и начину одобравања банкама краткорочних кредита за ликвидност на основу залоге хартија од вредности, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Упутство о изменама и допуни Упутства за спровођење Одлуке о условима и начину одобравања кредита за одржавање дневне ликвидности банака на основу залоге хартија од вредности, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Стратегија развоја поштанских услуга у Србији за период 2013–2016. године, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Износ најниже месечне основице доприноса за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Усклађени динарски износи из Тарифе републичких административних такси, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Закон о правима пацијената, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Закон о заштити лица са менталним сметњама, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Уредба о начину додељивања корисничких дозвола, методологији уноса и ажурирања података и начину приступа и коришћења података из Јединствене базе Централног регистра обавезног социјалног осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Уредба о изменама и допунама Уредбе о коективном коефицијенту, највишем процентуалном увећању основне плате, критеријумима и мерилима за део плате који се остварује по основу радног учинка, као и начину обрачуна плате запослених у здравственим установама, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Уредба о изменама Уредбе о критеријумима за формирање цена лекова за употребу у хуманој медицини чији је режим издавања на рецепт, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о највишим ценама лекова за употребу у хуманој медицини, а чији је режим издавања на рецепт, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о стандардима материјала за дијализе које се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о утврђивању цена материјала за дијализе које се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о критеријумима за избор и лабораторијско тестирање репродуктивних ћелија, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Правилник о лиценцирању организација социјалне заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Правилник о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима, критеријумима и мерилима за закључивање уговора са даваоцима здравствених услуга и за утврђивање накнаде за њихов рад за 2013. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 43/2013

Правилник о садржини и начину преноса података о обвезницима доприноса – послодавцима и исплатиоцима прихода у Јединствену базу Централног регистра обавезног социјалног осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Споразум о продужењу рока важења Посебног колективног уговора за здравствене установе чији је оснивач Република Србија, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Италије о сарадњи у области културе и образовања, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 5/2013

Одлука о оснивању Академије за националну безбедност, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Одлука о стицању статуса установе културе од националног значаја, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2013

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних академских студија који се финансирају из буџета за високошколске установе чији је оснивач Република за школску 2013/2014. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних студија који се финансирају из буџета за високе школе струковних студија чији је оснивач Република за школску 2013/2014. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма мастер академских студија који се финансирају из буџета за високошколске установе чији је оснивач Република за школску 2013/2014. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Одлука о утврђивању локалитета Анине у селу Ћелије за археолошко налазиште, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Правилник о Стандардима компетенција директора установа образовања и васпитања, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Правилник о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности, Службени гласник Републике Србије бр. 39/2013

Правилник о изменама и допунама Правилника о стручним пословима у социјалној заштити, Службени гласник Републике Србије бр. 42/2013

Правилник о измени и допунама Правилника о евиденцији у средњој школи, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Правилник о измени и допуни Правилника о јавним исправама које издаје средња школа, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Правилник о изменама Правилника о Листи стручних, академских и научних назива, Службени гласник Републике Србије бр. 44/2013

Правилник о инвентарисању, обради, ревизији и отпису библиотечко-информационе грађе и извора, као и вођењу евиденције о библиотечко-информационој грађи и изворима, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Правилник о избору програма од јавног интереса у области развоја информационог друштва које реализују удружења, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Правилник о стандардима за почетну акредитацију високошколских установа и студијских програма, Службени гласник Републике Србије бр. 47/2013

Тарифа за остваривање права на накнаду за јавно саопштавање музичких дела, интерпретација и фонограма, Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Покрајинска скупштинска одлука о полагању пријемног испита, односно испита за проверу склоности и способности за упис на високошколску установу на језицима националних заједница, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 15/2013

Одлука о броју места за упис ученика у први разред средњих школа чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводина у школској 2013/2014. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 15/2013

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија који се финансирају из буџета Аутономне Покрајине Војводине на факултетима у саставу Универзитета у Новом Саду у школској 2013/2014. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 17/2013

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних студија који се финансирају из буџета Аутономне Покрајине Војводине у високим школама струковних студија чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводина у школској 2013/2014. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 17/2013

Одлука о броју студената за упис у прву годину мастер академских студија и докторских студија који се финансирају из буџета Аутономне Покрајине Војводине на факултетима у саставу Универзитета у Новом Саду у школској 2013/2014. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 17/2013

Одлука о накнади члановима Одбора за питања уставно-правног положаја Покрајине из реда научних и стручних радника, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 18/2013

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у марту 2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Податак о висини просечне зараде по запосленом исплаћене у првом кварталу 2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 38/2013

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у априлу 2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 46/2013

Службени лист града Београда

Показатељ смањења потрошачких цена у марту 2013. године, Службени лист града Београда бр. 13/2013

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКА УПРАВЕ У 2013. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	АЛО	+	
2.	БЛИЦ	+	+
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ	+	+
4.	ВРЕМЕ	+	
5.	ДАНАС	+	
6.	КУРИР	+	
7.	НАШЕ НОВИНЕ: глас слободне Србије	+	+
8.	НЕДЕЉНИК	+	+
9.	НИН	+	+
10.	ПОЛИТИКА	+	+

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	+
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ	+	
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ	+	
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА	+	

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	ГЕРОНТОЛОГИЈА: часопис Геронтолошког друштва Србије	+	
2.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања	+	
3.	НАЦИОНАЛНА РЕВИЈА СРБИЈА	+	
4.	PC PRESS	+	
5.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа	+	
6.	ФИНАНСИЈЕ: стручни часопис за теорију и праксу финансија	+	

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА	+	
2.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА	+	
3.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	
4.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	
5.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД	+	
6.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

#199 PC PRESS
MAJ 2013

#199 / Maj 2013 / www.pcpress.rs
cena 290 din / 0,5 € / 0,50 KM / 270 RSD / $ 4,70 / 4,20 £

Vesti 8
Stvarni svet i online svet 18
Mobilna budućnost 100

NUC: Intel-ova sledeća kutija
Pavle Peković

Računari se danas pakuju u više formi nego ikada. Osim *desktop* i laptop računara, sada imamo tablete, ultrabook-ove, convertible računare... Intel sada nudi barebone PC ambiciozno nazvan NUC, *Next Unit of Computing*.

Upravljanje pogledom
Jovana Milićević

Samsung Galaxy S IV preti da potuče sve rekorde prethodnika. Tanak, lak, brz, s karakteristikama koje ga čine još pametnijim, smartfon je postao želja ljubitelja novih tehnologija. „Brzinski" smo ga testirali...

SSD u RAID-u
Miloš Stamenković

U doba hard-diskova koristili smo RAID da povećamo brzinu pristupa. Onda nas je SSD tehnologija podigla na sledeću stepenicu, ali brzine nikad dosta... možemo li uključiti dva SSD-a u RAID?

Udaljena radna površina
Miljan Jovanović

Kako pristupiti računaru u firmi sa kućnog PC-ja? Kako iz sveta doći do svoje kućne mreže? Mnogo je rešenja koja to omogućavaju, ali da vidimo kako se udaljeni pristup obezbeđuje iz samog *Windows*-a.

AutoCAD 2014: Slike iz oblaka
Sandić, Tešović

Krajem marta *Autodesk* je predstavio *AutoCAD 2014*. Konstantna evolucija vodećeg CAD paketa i dalje stremi naviše... u ovom slučaju, prema oblacima. Obratili su pažnju i na zemlju, odnosno na geolociranje.

Pamet iza objektiva: **Veliki test foto-aparata** 30

Sve bolja i jeftinija optika, CMOS senzori u kompaktnoj klasi i, naročito, unapređenja softvera i uvođenje „pametnih" režima učinili su da praktično svaka fotografija koju napravite dobro ispadne, pod uslovom da vam je u rukama neki od modernih foto-aparata. To ipak ne znači da je svejedno koji ćete model izabrati – detaljno smo testirali 30 primamljivih alternativa.

Nenad Veljković

108 Odabrani bajtovi
111 Access bajtovi
114 Vedra strana

Outlook 2013: Nova centrala za komunikaciju

Vladimir Cerić

Uz svu popularnost društvenih mreža, za poslovnu komunikaciju se i dalje primarno koristi *e-mail*. A ako želite da budete i dobro organizovani, jednostavni e-mail klijent vam nije dovoljan. *Outlook* je mnogo više od *e-mail* klijenta, naročito u verziji 2013.

PayPal stigao, šta sad

Sava Zdravković

Od 9. aprila ove godine korisnicima u Srbiji je pristupačno plaćanje preko *PayPal*-a. Mala pogodnost ili ulazak u novu eru *e-commerce*-a? Krenimo redom...

HARDVER

Pametni satovi 24
Jovan Mirović

HD7790: štednja struje i novca 44
Miloš Stamenković

Lexmark-ovi noviteti 46
Novak Jovanović

LG Optimus G 48
Voja Gašić

NEC X na javnom mestu 50
Mladen Mijatović

Ultrabook za filmofile 51
Voja Gašić

GSmart Maya M1 52
Voja Gašić

PC.BIZ

Rad od kuće... iz prve ruke 56
Katarina Kukuruzović

Osigurana investicija 66
Milan Bašić

Akord Basic stiže na tržište 68
Biljana Sredić

SOFTVER

RAS: Srpski jezik u oblaku 78
Bojan Stojanović

Novi peron GeoExpress-a 82
Stevan Josimović

Naučite BIM 86
Đorđe Grujić

Photoshop: Krive i slika 88
Nenad Veljković

Uslužni programi 92
Jovan Bulajić

KOMUNIKACIJE

Plan B za Internet 98
Voja Antonić

OBRAZOVANJE

Kursevi za IT stručnjake 102
Mladen Mijatović

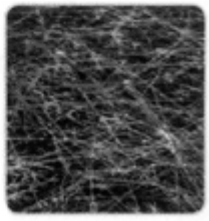

ПРАВНА ПРАКСА, часопис за примену прописа
Београд, мај 2013.

www.pravnapraksa.co rs
БРОЈ 5/2013

Издавач: LIBER, Београд
Главни и одговорни уредник: МИЛОРАД ДОБРИЈЕВИЋ
Уредник: др СЛОБОДАН Р. МАРТИНОВИЋ
РЕДАКЦИЈА:
Др Милан Бјелић, доц. др Саша Веселиновић, мр Дејан Јовановић, доц. др Срђан Миленковић, Драгана Бунарџић, мр Милан Миловић, др Анкица Милојевић, проф. др Мирослав Миљковић, Параскева Михајловић, мр Секула Новаковић, мр Весна Симовић, др Рајко Суџум

КОНТАКТ: LIBER, п. фах 10, 11030 Београд
Тел/факс: 011/ 236 20 10, моб. 065/ 44 8888 2
E – mail: liber@verat.net pravnapraksa@ptt.rs
E – mail за установе у области образовања: sloba1965@gmail.com
ШТАМПА: ЕтноСтил, Београд, тираж 500 примерака

CIP Katalogizacija u publikaciji, Narodna biblioteka Srbije, Beograd
ISSN 1820-1075 Pravna praksa (Beograd 2004), COBISS.SR-ID 114525452

САДРЖАЈ

Мр Секула Новаковић
ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ОРТАЧКОГ ДРУШТВА (СА ПРИМЕРОМ ОСНИВАЧКОГ АКТА) 3

Драгољуб Симоновић
УГОВОР О ДИСТРИБУЦИЈИ 16

Драгана Бунарџић
КАДРОВСКИ СИСТЕМ ДРЖАВНИХ ОРГАНА 25

Мр Милан Миловић
ПРИВРЕДНИ СПОРОВИ - ОСИГУРАЊЕ ПО КЛАУЗУЛИ „СВИ ТРАНСПОРТНИ РИЗИЦИ (AAR)" 29

Др Анкица Милојевић
ЗНАЊЕ КАО ИНТЕЛЕКТУАЛНИ КАПИТАЛ 32

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Право на годишњи одмор 38
Ванредно оцењивање државног службеника 38
Права синдикалних представника 39
Правни положај извршног одбора предузећа 39
Привремено одузимање ПИБ-а 40
Помоћна тела надзорног одбора акционарског друштва 40

СУДСКА ПРАКСА

УСТАВНИ СУД СРБИЈЕ **41**
Уставност појединих одредби Правилника о раду Изборне комисије Високог савета судства 41
Распуштање савета месне заједнице 41
Увећање основне зараде за рад ноћу и рад у смени 42
Службена употреба језика и писама националних мањина у АП Војводини 42
Ингеренције општинског већа у расподели станова солидарности 43
СУДОВИ ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ **44**
Заштита права на зараду 44
Право на регрес за годишњи одмор 44
Дискриминација у области рада 45
Накнада штете због незаконитог престанка радног односа 46
Отказ уговора о раду због неостваривања резултата рада 46

Адекватна узрочна веза ... 47
Право на накнаду штете због дискриминације настале незаконитим или неправилним радом државног органа ... 48
Издржавање деце ... 49
Право на рефундацију трошкова медицинских услуга ... 49
Право на накнаду штете настале објављивањем неистините информације ... 50
Стварна надлежност привредног суда после брисања предузетника из регистра Агенције за привредне регистре ... 50
Извршење решења о трошковима кривичног поступка ... 51
Кривично дело *насиље у породици* ... 52

СУДОВИ ПОСЕБНЕ НАДЛЕЖНОСТИ ... 53
ПРИВРЕДНИ СУДОВИ ... 53
Рок доспећа накнаде из уговора о осигурању ... 53
Одговорност правног лица у стечају за привредни преступ по Закону о рачуноводству и ревизији ... 54
Могућност исплате уговорне казне након раскида уговора ... 54
Конфузија и право потраживања закупнине ... 55
Услови за наступање претпоставке о повлачењу тужбе ... 55
УПРАВНИ СУД ... 56
Надлежност за одлучивање у спору из радног односа ... 56
Садржај решења колегијалног органа ... 56
Сврставање робе у поступку царињења ... 57
Заступање Града Београда у судском и управном поступку ... 57
ПРЕКРШАЈНИ СУДОВИ ... 57
Начело утврђивања истине ... 57
Примена блажег прописа за прекршај из Закона о војној, радној и материјалној обавези ... 58
Правилна примена Закона о прекршајима, када је за прекршај алтернативно прописана казна затвора и новчана казна ... 59
Одузимање мотора возила као предмета употребљеног за извршење прекршаја ... 59

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА ... 60
Право на мирно уживање имовине - Предмет Милосављев против Србије ... 60
Жалба због висине накнаде у поступку по уставној жалби - Предмет Стокић против Србије ... 61

СТРУЧНА МИШЉЕЊА

МИНИСТАРСТВО РАДА, ЗАПОШЉАВАЊА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ... 62
Рефундација новчане накнаде запосленим инвалидима рада ... 62
Заштита представника запослених од отказа уговора о раду ... 63
Чланови уже породице запосленог и плаћено одуство ... 63
Исплата отпремнине при одласку у инвалидску пензију ... 63

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА И ПРИВРЕДЕ ... 64
Достављање измена конкурсне документације у поступку јавне набавке ... 64
Поступак јавне набавке за израду водоводне и канализационе мреже ... 64
Новине код пореза на додату вредност у области грађевинарства од 1. јануара 2013. ... 65
Обвезник пореза на имовину за непокретност (стан) ... 66
Утврђивање основице доприноса за социјално осигурање по основу примања за стручно дежурство припадника Војске ... 66
Начин обрачуна затезне камате након одлуке Уставног суда којом је конформна метода обрачуна затезне камате проглашена неуставном ... 67

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА ... 68
Пријем у радни однос наставника верске наставе ... 68
Неспојивост функција председника школског одбора и помоћника директора ... 68

ПРЕГЛЕД НОВИХ ПРОПИСА ... 69

АКТУЕЛНИ ПОДАЦИ ... 71

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотека Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1. МИСАО: књига 1, 1919.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

МИСАО

КЊИЖЕВНО-ПОЛИТИЧКИ ЧАСОПИС

Уређују :
В. ЖИВОЈИНОВИЋ и С. ПАНДУРОВИЋ

Власник :
М. СТ. ЈАНКОВИЋ

КЊИГА ПРВА

Св. I– IV

„МИСАО"
КЊИГА I, СВЕСКА 1.

МИСАО И АКЦИЈА.

Када се човек први пут сукобио са природом око себе, он је несумњиво поумио пре свега да дела. Акција је оно што је прво плануло у њему. Воља је био први одговор спољњем свету који га се дотакао као непријатељ.

И он је, реакцијом на акцију, вероватно одмах и одговорио делом. Јер човек, то је воља. А прва спона која везује спољњи и унутарњи свет то је акција. „И на почетку би дело".

Али ако је то учинио, он је брзо имао прилике да се на болу научи кајати. Јер његова је акција била слепа. Ни на један акт природе он није налазио одговарајући противакт. И ако је десет пута раскрвавио руку да би научио како је камен тврд, он још није био кадар да прескочи ни једну јаружицу, а да прво не падне у њу. Као оно псетанце Матерлинково, он је десет пута морао да падне и да разбије главу пре но што одмери висину са које може да скочи.

Дуго је трајала та борба.

Недаћа за недаћом га је стизала. Грана за коју се хватао ломила се. Вода на коју би стао подло се измицала испод ногу, да се одмах иза тога слети на њега и метне му замку око врата. Литице су расле кад је хтео да се попне на њих, а провалије ширише кад је хтео да их прескочи. На сваки његов акт долазио је бол. И варао га је вид кад се машао за месец, и варала га је рука кад се хтео на њега да баци. И варао га је звук који је једном био јак у даљини, а други пут тих у близини. И варале су га ствари које се нису дале домаћити кад су биле велике, а саплитале га кад су биле мале.

Око њега се отварала загонетка ва загонетком. Из сваког кута ницало је, као какво страшно око, по једно Неио-

знато и пиљило у њега аветињски и изазивало га цинички. Безброј опасности којима није био дорастао искрсавале су преда њ. И у безумном страху, измучен болом којим је неминовно био праћен сваки његов акт, он је скрушен пао и очајно се упитао: Шта да радим?

И та прва мисао била је његова прва ослободитељка. Он је сазнао да му је потребно *знање* шта да ради. Он је почео да прелистава своје искуство. Почео је да мисли.

И тад је сазнао да је прворођенче, његова воља,[1]) слепа. Из грешака, од којих је свака забележена болом, родила се мисао да обазриво, расветљујући прво тамне кутове, поведе вољу тише, пажљивије, са више неповерења и више сигурности на пут тражења и пут чувања. Да је поведе да са њом или рамље или корача чврсто и сигурно, према томе колика је светлост коју расипа око себе.

* * *

Отада њих две иду заједно, опирући се једна на другу, удружене у један циљ против свих непријатеља споља, који нису пропуштали прилику да нападну, да намештају замке, да спремају заседе. Јер још дуго ће, чак до данашњега дана, да замрачују видик незнање и обмане и мисао ће само тешко, с муком, у непрестаном напору и самоодрицању, да крчи пут и да води полако, све сигурније, напред.

Али погрешно би било мислити да је у тој заједници дошло до брзог и потпуног склада. Погрешно би било мислити да се воља, дотле само кћи афеката, без поговора потчинила, уступајући вођство. Примарна и бунтовна, она није заборавила своје првоначалство. Овај нови друг био јој је и сувише претенциозан у својој умности, да не би вређао њено самољубље; и сувише прибран, да не би био опасан. И између ова два друга, које је нужда саставила, развија се једно немо ривалство, пуно тајних борби и пуно преких сукоба; једна борба о првенство, дуга и неутишана, која ће се много пута изродити у мржњу и у искључивост. За једну је она друга и сувише спора и немоћна; другој изгледа ова прва и сувише

1) Појам воља употребљаван је овде најчешће у ширем и произвољнијем значењу: вољне (свесне или несвесне) акције.

плаха и непромишљена. Ко ће добити првенство, у томе је цела историја њиховог вековног заједничког живота.

Човек стоји између њих двеју ретко кадар да их помири и иде често час за једном час за другом. Он греши кад иде за првом која нема очију; он греши по некад и онда, кад иде за другом, јер и она, споро откривајући пут, не види увек много. Он има часове очајања кад сумња у све и одриче се свега да заврља за једним афектом, желећи самом себи, у очајању, зла. Он има светлих тренутака кад мисао блесне и обасја, чини му се, све ствари, све односе и све путеве. И лутајући између ове две крајности, час преузносећи се до Бога, час се спуштајући до самопорицања, он прелази споро свој дуги пут, али богатији кроз сваки бол за по једно искуство и по једну веру.

* * *

Да ће мисао најзад ипак имати успеха у својим напорима, ми знамо. Споро, кроз безброј искушења, презирана и понижавана, али истрајна у својој преданости, она ће ипак извојевати своје часно место, натурити своју неминовност, доказати своју вредност и из дана у дан, све више, она ће бити питана пре свакога *шта* и пре свакога *куда*. Преко воље, и можда често са срцбом, воља ће јој се све више покоравати, да најзад у свим важним питањима буде само њен експонент и извршитељ.

Истина, мисао још није свемоћна.

Још и данас затворен је за њу — и она је тога свесна — многи олтар истиче и пред многим дверима она може само скрушено, оборене главе да стане, знајући да јој се неће отворити. Још и данас она ће често бити пасторче човеково, презрено, грубо одгурнуто у кут, исмејано и згажено, и гледаће са сузама у очима како човек мази своје разуздано мезимче, како пушта на вољу свом размаженом првенчету, како срља са њим у грехове и опасности, јер оно уме да буде тако умиљато и тако љупко.

Њена секундарна улога задржаће се у многом облику и у много случајева: Ексцеси воље неће престати ни данас,

и биће у толико јачи онде где мисао још није кадра да продре до пуне истине као и онде где није довољно јасна и светла да истину обасја свом снагом.

Али ће она, кроз векове, у свом неуморном, доследном, прецизном раду, скупити један низ резултата; сабрати, као пчела, читаву ризницу истина и светлости, крчећи све више пут, сигуран и јасан, кроз мрачну честу незнања која окољава човека.

Данас, захваљујући њој, ми већ на уласку у свет носимо у себи читав један светли пут, којим ћемо одмах, сигурно и без размишљања, поћи напред да крчимо даље, сигурније и боље.

Јер су, кроз хиљаде година које леже иза нас, наши очеви купили, из недаће у недаћу, скупа и болна искуства, искупљујући свако познање стоструким страдањима. Они су слагали ту скупоцену тековину, као златом резана писмена, у људску свест и остављали нам је са колена на колено у наследство. Захваљујући томе, ми данас не стојимо са оном недоумицом и грозом пред светом ван нас, нити у оном ставу борбе и непријатељства према свему, као што је то чинио наш први праотац. Ми већ, брзином прве несвесне младости, добијамо као дар отаца оно, што су векови сазнавали, и ми већ умемо, пре но што смо се опекли, да се чувамо ватре. Мисао, добра другарица човекова, извела га је далеко на сигуран пут.

* * *

Разуме се да њена улога још ни из далека није завршена. Још се и данас около нас отвара загонетка за загонетком. Још се иза светлих пропланака нашега знања простиру недогледне честе непознатог, од чијег нас мрака обузима скрушени страх. И докле буде постојала, она ће имати да крчи непроходна поља, откидајући од преисконског мрака незнања делић по делић, да на његово место, зрак по зрак, ставља сигурну светлост истине и познања. Ми не можемо знати најзад, хоће ли она успети да прозре све пусте и све прашуме, које затварају њен поглед и замрачују га незнањем, као што не знамо ни то, хоће ли у великој борби са људ-

еком вољом остати дефинитивни победилац, као што ми то желимо да верујемо.

Али знамо, и то је сигурно, да сем оних грехова које чинимо и морамо чинити зато што не знамо, јер не можемо знати, истину, има и врло много, небројено много дела погрешних само зато што се истина, кад је и на домаху, не зна довољно, јер се није хтела да види, јер се превидела, јер се није довољно и довољно јасно видела. Нашу акцију не спутава више и не одводи више на погрешан пут само велико, тамно непознавање света около нас нити само огромни, непроходни мрак незнања, који скрива путеве ка тачном и најбољем. Њу заводи и збуњује поред тога и читав огромни свет заблуда, полуистина и полусагледаних истина, које као јато заводничких призревања ничу на све стране да немоћног путника заведу у провалију, дајући привидности плашт свете истине, а одблеску сјај буктиње. Ове привидне светлости, које често баш зато не бацају сенке што су привидне, ова полутама, у којој умиру богови, она је често — и ако то не изгледа — још опаснија, још несавладљивија но она права тама са којом се срео први човек и са којом ћемо се и данас срести ми, кад год се дрзнемо да ствари загледамо дубље, до у њихово дно. Ту, исто тако као и тамо, мисао ће имати и има непрестано: да сабира и одабира, да пореди и испитује, да одваја лажно од полулажног исто онако као и истинито од неистинитог. И ако је тамо, извијајући се на својим снажним белим крилима високо из мрака, дизала буктињу истине до у небо, овде ће имати да понова спусти буктињу ближе међу људе, како би се разбегле све полусенке, то мемљиво скровиште свих полуистина.

* * *

На свим пољима нашег живота и нашег рада блуде те опасне полусенке и те сумњиве полусветлости. Блуде као преобучено потомство прогнаног мрака, послано да свети свог савладаног родитеља. И ако загледамо пажљивије у ствари, видећемо брзо да су ове сенке криве кад год је наша акција залутала. Мутећи и сенчећи мисао, оне су је заводиле у за-

седе и у честе, у привидне оазе какве фатаморгане, на трње прикривено одблеском пута. У сенци те обмане, је ли чудо ако је акција лутала и срљала и водила у пропаст?

Зар не би међутим она, и поред све своје плаховитости и самоволье, много теже погрешила, да је мисао кроз све те полусенке и полусветлости била нашла праву светлост, непомућену истину, немаскирану лаж?

Кажу нам: треба да делате тако и тако.

Зар не би, према свему овоме, правилније било рећи: треба да мислите тако и тако?

Јер да би једна акција била правилна, треба пре свега мисао да буде тачна. Треба дакле исправити мисао, ако се хоће да коригује акција.

Истина, дело може да буде погрешно и кад је мисао тачна. Још воља човекова није довољно послушна. Али се не може тачно радити, ако се погрешно мисли. Ко није имао прилике да падне само зато, што је мислио да иза прага долазе степенице, а оно је била само равна земља? Ко није имао прилике да истргне руку у замаху у обмани да ће наћи мету ударцу, а нашавши само празан ваздух?

Мисао је била погрешна; акција није могла бити тачна.

И свуда, где она буде осенчана нечистим примесама, где буде замућена заблудама или замрачена незнањем, свуда ће тамо истицати из ње акција онолико штетна, колико је њено отступање од тачности и истине. И само тамо ће бити постигнут максимум правилности у акцији (и максимум њиховог узајамног склада) где мисао буде достигла да спази и да сазна максимум истине. Тачна мисао, правилно дело.

* * *

Акција је и данас оно што је битно у нашем животу. Јер и ако човек није више само биће које дела, него и биће које мисли, он мисли само зато, да би делао. Мисао је само средство за ову сврху.

Но да би сврха што боље, што сигурније и са што више економије снаге била постигнута, ово средство мора бити што усавршеније, што поузданије и што боље примењено.

Улога мисли, њена капитална важност, означена је довољно јасно у овом односу, привидно подређеном. Јер она ипак доминира.

Као мирни заповедник на великом броду, мисао стоји горе на крми, гледа далеко у около кроз маглу и кроз буру, показује пут, указује опасности, и брзо, кратко и оштро издаје заповести точковима који бесно, не гледајући куда, ударају снажним крилима по води, ломећи таласе, бучећи и бацајући пену.

Брод ће пропасти, ако заповедник погреши. Али ће пропасти исто тако, ако се његове заповести не послушају.

В. Живојиновић.

НОВА СРБИЈА (1804—1916) И ЈУГОСЛАВИЈА.

Схватања и мисли једнога сељака из Шумадије.

— — — — — — — — — — —
„Крст носити вама је суђено;
„Страшне борбе с својим и с туђином!
— — — — — — — — — — —
„Воскресења не бива без смрти.
— — — — — — — — — — —
„Већ вас вију под сјајним покровом,
„Чест, народност ће је васкрснула! . . .
Његуш — Горски Вијенац.

Ако је у мученичкој историји нашега хиљадугодишње раскомаданог и потлаченог народа икада било момената, у којима је била вапијућа потреба: да истина обасјана савесношћу победи лаж замрачену заблудама и лицемерством, да једна здрава садашњост буде заснована и утврђена не смећући с ума ниједно од тешких и горких искустава у прошлости и, најзад, да старање и напори за једну сигурну народну будућност сасвим потисну несвесне предрасуде и несавесне амбиције из варварске прошлости, — заиста, ево данас једнога од тих историјских момената... Отровне клице смртоносне мржње и погубних распри, које се данас вештачки и по једном демонском плану убацују и распињују у масе српског и хрватског дела нашега југословенског народа — а после његовог стварног ослобођења и уједињења — треба у најмању руку да изазову не само темељна расправљања и разумна објашњења, већ и једну енергичну, стварну и врло ефикасну акцију. И поред свих тајних махинација, получујних шапата и једва видљивих покрета, већ одавно ово зло је постало јавно, те се тако исто јавно мора радити и на његовој истрази. Оно је наперено непосредно и право против народа, целога југословенског т. ј. српског, хрватског и словеначког народа, и тај исти народ не само што је дужан него је у исто време једини и позван да ту најодвратнију и

најкобнију врсту „бољшевизма" наше тек зачете државе у клици убије. Најмоћније средство при том јесте народна свест о сопственим правим интересима и његово увиђање стварних дужности према будућим му покољењима. На том становишту ови редови имају за циљ да јавно и отворено само поново неколико моторних и основних истина без устезања, без страха и без икаквих обзира . . .

* * *

Наше данашње ослобођење и уједињење представљају у сваком погледу и са сваке тачке гледишта, више него остварење највећега народног идеала. То је у истини све до у последње време био више један диван националан сан, о коме је уопште сањало свега неколико најузвишенијих народних духова. Чак и сама народна животна потреба, неминовно резултирана на основу вечитих закона о самоодржању и развитку, као да је много дуже била пригушена вештачким и насилним туђинским владавинама, што је опет имало за последицу недовољан или једностран развитак свести и воље. Због свега тога *Васкрс југословенске нације* и представља, и споља и унутра, један од најтежих проблема што их је овај страховити светски рат уопште отворио. Све те тешкоће, саме по себи, толико су и велике и многобројне, да би читавој једној генерацији чинило највећу част, ако би успела да их правилно и целисходно реши и ликвидира. Али, на жалост, није само то!

Чим су минули први дани дивнога ишчекивања после општега ослобођења, у место једнога нормалног буђења и савесног прегалаштва за општу одбрану и заједнички рад, отпочело је једно подземно ровење са методама наших старих угњетача а за рачун и у корист наших и старих и нових непријатеља. Тежње да се створи некаква „Велика Србија", која би прогутала или одстранила хрватски део наше нације, агитације у циљу стварања некакве независне Хрватске, потурање вечитих провокаторских средстава о монархији и републици, истицање племенских одлика у националне разлике, придавање религиозним факторима извесних особина

које са правим религијама ничега заједничког немају, распиривање извесних болних изгреда и усамљених изузетака и њихово генерализање на читаве покрајине и племена, међусобно културно потцењивање и несвесно и несавесно узајамно ниподаштавање — све су то разне демонске махинације, које прете да појединим деловима наше нације замраче свест и затрују садашњост, да компромитују заједничку част и углед и да јој за увек упропасте сваку будућност . . . И у толико више ми баш на овоме месту сматрамо за нарочиту дужност да истакнемо: колико много части припада словеначком делу југословенске нације. који је умео да се сав савцит тако достојанствено узвиси над свима овим противнародним радњама и националним злочинима.

Права историја, неумитна логика и аксиоматички очигледне чињенице, које уосталом увиђа и правилно схвата и сав свет ван нас, показују: да је историјска судбина сама доделила свакоме крају југославенске земље и свакоме делу наше нације нарочиту улогу и специјалне задатке кроз сва ранија времена, која су претходила општем ослобођењу и његовој првој и главној последици — општем уједињењу. У XIX век, сем мале Црне Горе, цела целцата наша нација ушла је у пуном ропству и потчињености разним завојевачким и туђинским владавинама. Ово наше данашње ослобођење отпочело је стварно тек 1804. год. са првим српским устанком у Шумадији. Због тога је народ Нове Србије, у ослобођавању целе наше нације, и добио ову улогу, пуну највеће части с обзиром на циљ, пуну најтежих дужности према разноврсним задацима и препуну опасности и тешкоћа са мнгобројним неминовним жртвама, које је изискивала узвишена ослободилачка мисија. Због ове ослободилачке мисије од које се није могао разрешити, чак и да је хтео, народ Шумадије у ширем смислу, имао је, поред свих осталих тешкоћа, да за нешто више од једног века стварања државе издржи у неколико махова укупних 25 година ратовања. Не само у овом светском рату него и пре њега овај део југословенске нације био је тако рећи осуђен да сам подноси веће и страшније жртве у сваком погледу него цела остала

нација укупно. Та страховито крвава и изнад сваког самоодрицања безпримерна мисија била је завршена оних чудесних дана прошле године кад су последњи остаци убојне снаге Нове Србије очистили од непријатеља целу Југословенску земљу и у исто време спречили да нови завојевачи не изврше окупацију читавих наших покрајина. Нова Србија као слободна и независна држава стварно је преживела своје распеће на крају 1915. год. Кад је после три године васкрснула то више није била Она, ни по садржини ни по форми. Као год што је Христос разапет као човек, а васкрсао као Бог, тако је исто и после Ње и уместо Ње васкрсла — Југославија. . . .

Нама је у истину веома жао што макар и у овако општим потезима не можемо да изнесемо сумарну генезу, улогу и значај Црногораца и осталих племена наше нације у питању општега ослобођења и уједињења. За главна, данас отворена, питања довољно је истаћи: да ће тек у најскоријој заједничкој будућности моћи бити довољно оцењене огромне заслуге, које су за њу стекли хрватски и словеначки део наше нације само тиме што су се кроз толике векове најтежих борби одржали и сачували свој расни и национални индивидуалитет.

* * *

Међу унутрашњим опасностима, које данас загрожавају не само опстанак наше нове државе, већ и читаву нашу националну будућност, најопасније су две међу свима несвесним и несавесним демагошким пропагандама, од којих озбиљно болује већи део нашега националног организма. У националном погледу реакционарна тежња за стварањем „Велике Србије“ има у државном погледу за сасвим природну допуну или реакцију махниту илузију за стварањем независне Хрватске. Пропагатори и једне и друге јереси, у једном заслепљеном бесу који потхрањује само најсебичнији страх од конкуренције бирократске или политичарске, истичући своје разлоге који се крећу између демагогије и издаје, заборављају при свем том само једну „малу“ чињеницу: *да се између српског и хрватског дела нашега народа ни приближно не могу*

повући ни жупанијско-среска, а некмоли некаква државна гранична линија. Поред тога они се праве луди и превиђају, у свима својим нијансама, да за овај свој национално самоубилачки рад ни од кога немају никакво овлашћење. И да на крају крајева сва ова питања имају и морају да буду стављена на решење пред правога Суверена, који се зове Народ и који је једини и властан и дужан да одреди не само да ли ће се његова држава звати ребусним знацима С-Х-С или националним именом Југославија, већ и како ће се њоме владати и управљати.

Југославија, Југословени, Југославенство . . . то је природна, таква и неминовна наша општа ознака. Ко од најзатуканијих Срба или од најортодоксније Хрвата сме да пореке да је Словен, а после тога и у вези с тим да је још и јужни Словен? Сам историјски развитак донео је, да досадашња народна имена Србин, Хрват и Словенац имају да постану племенска и у томе рангу она остају светла и часна и према своме броју и према својим традицијама. Заједничка држава и једва једном уједињена нација представљају један виши ступањ националног развитка, највиши и последњи до интернационализма. Заједничко име постоји и никакав традиционализам не може спречити његову примену онако исто као што ни све туђинске владавине нису могле спречити на крају крајева ослобођење и уједињење целе нације.

Југословенска јединственост претходила је народном уједињењу, а права народна држава може бити сигурно заснована само на пуном и правом народном јединству. Свака половна мера значила би свесно припремање опште катастрофе. Југословенско ослобођење значи не само ослобођење нашег народа од бивше хабсбуршке монархије већ и дефинитивно ослобођење нашег народа из некадање Србије. Без пуног јединства у оствареном уједињењу ослобођење би постало илузорно за све, а свете жртве свих нас од нас самих оскрнављене. Ван Југославије и без ње „Велика Србија" је обична или вештачка опсена, ван Југославије независна Хрватска је једна очигледна заблуда, и једна и друга већ толико пута скупо плаћане од нашега несретнога народа!

Пошто сматрамо да са народном судбином нико нема права ни да се игра нити чак да прави експерименте, ма какве то било, ми ево постављамо просто и јасно свега два питања свима онима, који узалуд траже границе између српског и хрватског племена у већ створеној Југославији: 1) да ли је за наш народ боље да живи у једној својој великој држави, која ће му тим самим пружати довољно услова и гарантовати довољно сигурности за рад и напредак у будућности, или је пак за њега целисходније да се поново пода сепаратистичким страстима и заблудама, које имају дефинитивно да га одведу у понор, и 2.) које врсте антагонизама постоје између српских, хрватских и словенских сељака и радника, трговаца и занатлија? Већ сами принципи ослобођења и уједињења условљавају и у заједници гарантују спасоносни принцип Једнакости, на коме опет једино народ има међу собом да се објасни и да одлучи.

Јер, заиста, човеку се крв у жилама леди кад само мало сагледа страховите перспективе, које целој нацији у изглед стављају разнородни агитатори, који хоће да је затрују и разделе. Срамота је, најболнија срамота, све оно што неки из некадање Војводине упућују својој рођеној браћи из некадање Бановине, заборављајући при том да су до јуче и једни и други били пуки робови Немаца и Мађара. Не може се другојачије оквалификовати него братским мародерством све оно што неки из Хрватске стављају на терет народу из Србије, који поред свега осталога још и данас чува границе и према Италијанима, и према Немцима и према Мађарима, и ако му његова рођена браћа још ни једну једину од безбројних рана нису зацелила. Ако међу њима данас има наших изгредника, нека не забораве да је колико јуче по нашим кућама било њихових насилника, под још тежим условима. Али то није народ већ појединци, за које увек па и сада постоје судови и закони. Јер док ми поједине одвратне случајеве генерализемо једни на друге и док потмуло, са безразложном и бесцильном мржњом, расправљамо о приоритету слова С-Х-С, дотле се читави легиони анационалних, али врло енергичних и умешних, елемената из централне и источне Европе — са севера, и целе Леванте — с југа нечујно увлаче

у нашу земљу, да сву корист од наших жртава из ослободилачке борбе и све плодове будућега рада наше нације приграбе за себе и за разне туђине .

У низу разних и великих узајамних самоодрицања, која је у интересу спасоносне заједнице неопходно потребно извршити, нека нико ни за часак не заборави, да и у најтежим случајевима ипак никада не може достићи оно епско легендарно самоодрицање, са којим је нарочито Шумадија принела на општи народни жртвеник све, чак и оно са чиме једна генерација није имала права да до краја располаже. Наша света земља и наша мученичка нација имају пре свега и по сваку цену да се очисте и исцеле од онога затрованог духа германштине и мађаронштине, аустријанства и туркешанства, без чега не може бити ни најелементарније националне свести, ни најосновнијих схватања наших правих националних, етичких и друштвено-политичких дужности ни према себи ни према нашим правим пријатељима. У томе огромном раду и у низу спасоносних самоодрицања, нека се нико не вара, није најтежи проблем неопходно и преко потребно уништење неколико милијарди од непријатеља остављеног невређећег новца. Јер права државна независност у међусобној слободи, братству и једнакости може бити осигурана тек са интегралним отклањањем свакога традиционализма па чак и са жртвовањем извесних драгих традиција и болних успомена.

* * *

И данас, више него икад, разуми свој положај, испуни своје дужности и клони се свих оних, о Народе југословенски, који су по речима апостола Павла постали „саможиви, сребролупци, хвалише, поносити, хулници, непокорни родитељима, неблагодарни, неправедни, нељубавни, непримирљиви, опадачи, неуздржници, бијесни, не доброљубиви, издајници, нагли, надувени, који имају одличје побожности, а силе су се њезине одрекли!“ . . . И ни у каквим искушењима не заборави ни за часак страшну истину пророка Језекиља, која се данас у свој својој потпуности може применити на твоју отаџбину Југославију: „Благо твоје и сајми твоји, трговина твоја, лађари твоји и крмари твоји и који оправљаху кварне лађе твоје, и трговци твоји и сви војници твоји и сав народ што бјеше у теби пашће у срце мору, *кад ти пропаднеш!*“

Ђурђе Јеленић-Дева.

ЕТИЧКА ОСНОВА У ПОЕЗИЈИ.

Ако је књижевно дело израз индивидуалне слободе, личне и опште савести, онда права поезија добива свој најдубљи, морални значај, своју трећу основну и битну особину, најважнији атрибут, који се огледа у томе што свако право песничко дело мора бити дубоко морално. Ви ћете, вероватно одмах, скептички приметити да је појам о моралу један сасвим неодређен појам; да се он, истина, често употребљује, али да код сваког значи нешто друго. Сасвим природно, ви се можете позвати на теорију о релативности морала, на многобројне историјске доказе да се појам о моралу увек у току времена мењао; да је наше данашње схватање онога што је морално друкчије од схватања старих Грка, Индијанаца, или много друкчије од схватања данашњих некултивираних племена, вероватно сасвим друкчије од схватања које ће имати будуће генерације и доцнији векови. Затим, ви можете бити присталице индивидуалног или т. зв. друштвеног морала; можете се придружити једној или другој школи, једном или другом гледишту на морална питања, — и то је све ваше право, ствар случаја или нахођења.

Али, ви не можете спорити да је морални проблем стар исто толико колико и Историја; да је он увек имао централнога значаја за практичну философију; да су се њиме бавили сви мудраци, и да је тенденција да се утврде морална начела давнашња као и најстарија теорија о моралу; према томе, да има нечега што је дубоко и заједничко у човековој природи и што је стални подстрекач и повод свим тим размишљањима, напорима, целом том историском и вечитом труду да се дође до решења моралног проблема. Ако се не заборави да је појам о моралу тесно скопчан са појмом о друштву; да се не може говорити о моралу без обзира на

друштво у коме је он једино потребан и могућан; ако се не изгуби из вида да је основа морала у осећању, да је морални нагон и морална потреба једно осећање; ако се, најзад, ретроспективно обазремо на Историју, можемо се уверити да у моралним циљевима и погледима свих времена нема тако дубоке и битне разлике; да су моралне побуде имале увек исти извор и да су им циљеви били врло слични; да је, додуше, било времена када се на поједине поступке и односе у друштву није гледало онако као данас, али да се о основним врлинама и пороцима мислило увек на исти начин; и да се појам о моралу истина развијао, али се, у суштини, није мењао.

Може се рећи да је све то лепо; али, поред свих теорија, свега труда и свих намера да се моралне начела примене у друштву, да остаје као несумњиво да је међу људима, у друштву и животу, ипак тако много беде, неправде и порока, да се сви ти напори и све те теорије чине и сувише немоћне да поправе оно што је ту; да изгледа да оне немају ничега реалног и остварљивог; да се противе самој природи ствари; и да су, према томе, унапред осуђене на неплодност и неуспех. И то је све тако. Ко не би осетио дубоку и горку истину максиме Франсоа принца од Марсиљака, војводе од Ла Рошфукоа, да су „наше врлине прерушени пороци“; или оправданост презриве инвективе Хамлетове, бачене у лице његовим друговима, себи и целоме човечанству: „Сви смо ми овејане лоле — сви.“ И ко са стидом не би признао истинитост опсервације мизантропа са Мајне, да се у нашем осмеху, којим пропраћамо жалбу свога пријатеља на несрећу која му се десила, рђаво крије наша злурадост, — злурадост према пријатељу? Треба ли ићи и даље и потсетити на рађање перверсних осећања запажених од стране Флобера у сликању односа између Шарла и Госпође Бовари, или оних у Додеовом роману „Сафо,“ на документе „експерименталног романа“ Золиног о „човеку-животињи“ (фамозној „l'homme-bête“); или, без обзира на литературу, на честе, свакодневне, ситне повреде права и правичности, на разне, разнолике нијансиране или драстичније несавесности, пороке и зла модерног и старога друштва, и појединца?

Заиста, у нашем животу је тако много сваковрсних недаћа, невоља и зала; у њему је толика супрематија болова и незадовољства над радостима и срећом у животу, да је смрт још једина утеха за живот, и да живот није „најгори од свих могућих“ само стога што је омогућена и што постоји смрт. Што се, ипак, тако мало и просвећених људи и мудраца и патника одлучује да га прекрати, то је зато што је живот на земљи — наш индивидуални живот — заиста најчуднији, најнеобјашњивији, најлуђи феномен у свету и васиони, који заслужује нашу кратковремену пажњу од неколико десетина година.

Па ипак, вулт свих маса, вера сваког пророка и мислиоца у интелигентан узрок ствари, у „ствар по себи“, у Бога, у бесмртност душе или духа, у слободу воље или судбину, у перманентност правих узрока и последњих циљева, упућују нас, на крају крајева, на гледиште које бисмо назвали трансценденталним оптимизмом, на уверење да је ипак добро што је све овако, на идеју о имманентној и вечитој правди, на етичку дужност и на добро, на оно што треба и што мора да буде.

Упоредо с тим, не може се одрећи да се у друштву може наћи и племенитих људи, и светлих изузетака, и љубави, и пожртвовања, и врлина, и ако ретко, у огромној мањини према негативним особинама и порођима човековим и према броју оних који спадају не у тако звани свет већ више у пробисвет. Једну, врло важну ствар не треба овом приликом пустити незапажену. Кад је реч о моралу, морал може бити само индивидуалан, индивидуалистички, јер се оснива на осећању, најличнијем и најсубјективнијем изразу наше личности; т. зв. друштвени, социјални морал у ствари не постоји, пошто би друштво, одвојено од појединаца и индивидуа које га сачињавају, била чиста апстракција, апстрактан појам, немогућ у истини и у искуству. После тога, до етичке висине може се попети само појединац, изузетак, бољи човек; обични људи, маса, могу се највише уздићи до схватања закона, до појма *мора;* до морала, до појма *треба* узудиже се само појединац, изузетак, не само један од многих него и један изнад многих.

При свем том, примећено је да постоји извесно осећање морала код маса као таквих; шта више, да масе, велике групе

људи, гомиле, имају здравије осећање морала него појединци из те исте масе за себе; да се масе пре покрећу моралним побудама на савесну и праведну акцију него појединци. То не долази отуда што постоји нарочити, колективни морал друкчији од индивидуалног морала, него стога што сваки појединац има тамно и дубоко осећање вредности морала и инстинктивно уверење да то осећање постоји и у сваком другом лицу поред њега. Зато се ни најгори човек не усуђује говорити и радити отворено и јавно против морала, јер сваки инстинктивно осећа општу важност моралних принципа. Што он ипак, потајно и крипом, ради противно тим принципима то је зато, што се егоизам, као основни нагон у човеку, не може негирати ни избећи, и што је он у највише прилика и код највећег броја људи и данас још сасвим сиров и примитиван. Ла Рошфуко каже: „Савршена је врлина чинити без сведока само оно што би човек могао чинити и пред целим светом“.

Шта је то што човек не може чинити пред лицем целог света? — Свакако, то је акција која би била супротна постулатима сваке Етике и свакога права, изражених у Будизму Сократу, Мојсеју, Хришћанству, „Корану“, „Декларацији Права Човека и Грађанина“, и свима другим системима и теоријама које воде обзира о већ споменутим, битним условима за сваки морал: да се оснива на осећању и односи на друштвену заједницу људи. Формула потребна за полазну тачку сваког моралног рада треба синтетички да изражава прву врлину и први однос моралног човека према друштву и могла би гласити: Допуштено је чинити све оно што никога не вређа и никоме не наноси штете. Ако је ова дефиниција, по самој природи свих дефиниција, у неколико непотпуна, додаћемо да морал мора бити могућ и да мора бити морал. То значи да се свака теорија о моралу мора ослањати на чињенице искуства, на реалитет, и мора бити тако подешена да одговара интересима друштва, сваког појединца за себе, и сваког другог појединца према свима осталим. Чињеница је, међутим, да се морал оснива на осећању и да је прво и најважније осећање љубав према себи, самољубље, егоизам, који не претпоставља и не може претпостављати никакво друго осећање себи. По основној тенденцији егоизам је супротан ал-

трпљаму, љубави према другом, „универзалној симпатији", оном што би требало да буде подлога свакога морала и сваке Етике. У основи супротне, на први поглед непомирљиве, те две тенденције се ипак могу сложити, и инстинкт удруживања, тако јак код примитивних као и код културних људи, најбоље показује да правилно схваћен и култивисан егоизам не иде против интереса других људи, још мање целог друштва. Сасвим напротив. Интелектуалнији, култивисанији, виши егоизам не само да не чини другима штете, него ствара користи појединцима, групама, народу, човечанству. Уопште и широко узевши, људи се деле на три категорије. Егоизам првих, који су најмногобројнији, најжалоснији, којих је много и који су зло, то је егоизам који ради у своју корист на штету другога; егоизам других, морално индиферентних, који су у знатној мањини, ради у своју корист не штетећи друге; и најзад, егоизам трећих, којих је најмање, радећи за себе ради и за друге. То је егоизам ретких и племенитих, егоизам апостола, песника, научника, хероја и добротвора, свих оних који су свој живот употребили, каткад жртвовали, општем добру и само једној високој амбицији и отменом егоизму, да живе и по смрти, и чија се завидна срећа можда најлепше огледа у ексклamативном одушевљењу Његошевих стихова:

„Благо томе ко довијек живи;
Имао се рашта и родити!"

На крају крајева, дакле, морал је један: морал евдемонистички, морал индивидуалистички, морал алтруистички. То је морал духовне фамилије оних који су ослобођени првог порока — злурадости, и који имају прву врлину — храброст.

За нас је најважније, на овоме месту, показати да свако право књижевно дело заиста има једну моралну основу, која му је неопходно потребна; да оно у истој мери не сме бити антиетичко као ни антиестетичко; да мора будити не само лепу него и племениту емоцију; да оно не сме бити ружно у етичком као ни у естетичком погледу: укупно, да оно мора имати, и има, извесну тенденцију да изнесе оно што је добро, или само боље, и да покреће на оно што је добро, или најбоље.

Први доказ да је то заиста тако био би можда у редовној појави да ми од књижевнога дела тражимо да буде

не само интересантно него и симпатично. Ако је то лирска песма, она не сме бити лишена осећања позитивне етичке вредности, њен мотив може бити израз љубави или мржње, одушевљења или резигнације, наде или очајања, праштања или освете; али јој основна побуда не сме бити морално дисквалификована. Она не може порок опевати с љубављу, ни врлину с мржњом. Нема лирске песме чији би мотив био злурадост, иако има добрих песама чији је мотив мржња, зато што мржња није чисто антиетичко осећање, а злурадост јесте. Главна личност сваког романа, приповетке, драме, јунак сваке трагедије ужива наше симпатије. Поред свих мана које има и мора имати с обзиром на природу сваког човека и природност уметничког дела, он нам је симпатичан, ми га често волимо; у моменту сликања његовог страдања или катастрофе ми га жалимо; у свакоме случају ми му признајемо морални супериоритет над његовом околином; и оно што нас везује за такву личност то су његове моралне особине, или диспозиције моралних особина спречене у свом развитку, или, лоред свих мана и порока личности, једна морална особина јаче развијена; уопште, то је морал. И код привидних изузетака од овога правила, — онда кад јунак није Брут, Цина, Сид или Хамлет, ни Вазантазена, ни Четертон, ни Ернани, ни Жан Валжан, и кад је то, на пример, Ричард III, или Магбет, — личности за које се свакако неће рећи да су особито симпатичне, онда је обично и код таквих личности једна врлина јако наглашена и знатно потенцирана (код Ричарда и Магбета готово сврхчовечанска храброст), тако да завршни утисак од њих није антипатија већ више симпатија и за такву личност, а увек сатисфакција за морал у нама. Зашто Тартиф или Харпагон нису, и не могу бити, трагичне личности? У првом реду зато што су лишени сваке врлине и морално дисквалификовани типови. Они могу бити само предмет комедије, сатире и смеха, који је увек више или мање резултат увиђања моралнога несавршенства једне личности или једнога друштва.

Да је потреба једне моралне основице, и моралне тенденције, неопходна за књижевно resp. уметничко дело, то се можда најбоље види по томе, што нас, с једне стране, један противморални акт, једно огрешење о етичке принципе или

неморална побуда не вређа толико у животу колико у уметности, а с друге стране по томе, што ми пре примамо и дело формално несавршеније, садржајно неоригиналније, али са извесном моралном тенденцијом, него дело оригиналније и боље написано, без икакве моралне тенденције и моралног смисла. Објашњење прве појаве, да смо у уметности морално осетљивији него у животу, лежи свакако у томе, што се при посматрању уметничког дела налазимо у кругу апсолутних вредности, одвојени од својих земаљских мана, порока и интереса, што смо у том случају и сами у неколико чистији, јер посматрамо чисте, апсолутне вредности. Разлог другој појави је у томе, што морално, као и емоционално уопште, не можемо бити потпуно индиферентни, и што ће књижевно дело без позитивне моралне тенденције, дакле равнодушно у погледу етичких проблема, изазвати *негативно* осећање, антипатију и незадовољство. Стога је, примера ради, једна Фељеова мелодрама стварно на вишем степену етичке, естетичке, т. ј. уметничке вредности од критички стилизоване, књижевно израђене, без сумње оригиналне и духовите „Платонске Љубави“ од Жила Леметра.

Посматрана споља, и на први поглед, та ствар рафинираног критичара нема погрешака. Интересантна по предмету и ситуацији, сценички добро израђена, писана књижевно и духовито, она би требала да буде добро уметничко дело, Упркос свега, она то није. Погледана боље, она одаје једну велику празнину, моралну бесмисленост, у сликању једне невине, младе девојке, скоро детета, која, свирепо погођена у својим осећањима (реците: илузијама!) умире без икакве утехе, своје и наше, без смисла, слично детету које муња ошине. Зашто? На крају, осећајући незадовољство, готово одвратност, ми се питамо шта смо видели, и зашто нам је *то* показано? Зато што је то истина? Зато што је тако? Вероватно, верујемо. Али зашто нам се онда не би у једном роману, приповетци или, ради јачега ефекта, на позорници приказао невини живот каквог осмогодишњег детета које на крају прегазе товарна кола, или које у игри под грмом убије гром? Јер и то бива, и то је истина. Или зашто не бисмо били задовољни посматрајући живот и дела каквог Ломброзовог типа, рођеног зликовца, без савести, без свести, јер и такви постоје, јер се и ту не бисмо огрешили о истину?

На сваки начин ту постоји једна очевидна и крупна разлика. Ми од уметности не тражимо никакву лаж, али не тражимо ни сваку истину. Истине свакодневне, истине уличне, истине које сваки види, нарочито истине безвредне у погледу осећања, још нису предмет уметности, најмање њен главни предмет — као што лајичка зановетања нису наука, ни фотографско снимање улице сликарство, ни оне мале фигуре од гипса на пијаци вајарство. Без сваке сумње, ми од уметности тражимо живот, али тражимо и његов смисао. Чиме би се, иначе, уметност одвајала од осталих манифестација живота, и у чему би била њена вредност, њен интерес, њена популарност?

(Наставиће се). **Сима Пандуровић.**

ЕТИЧКА ОСНОВА У ПОЕЗИЈИ.

(Наставак)

Интегрална поезија, као што смо то већ раније нагласили, има за предмет цео живот у свима његовим манифестацијама и облицима; зато је она најреалнија, најприроднија, и зато је она истина. Али нужним начином, оснивајући се на осећању и резултирајући осећање, она у исто време даје мерило вредности живота и његов смисао; она, дакле, према моралним проблемима који су у суштини проблем среће и смисла наше земаљске егзистенције не може бити равнодушна. У томе је њезин основни, битни и најдубљи значај. Због тога, свако књижевно дело има своју јасно изражену нијансу оптимизма или песимизма, и то, као што смо такође споменули, у колико је дело дубље и више вредности, оно јасније инклинира песимизму. Ствар не треба тако схватати, да то инклинирање иде до у бесконачност, и да ће најбоље уметничко дело бити оно које буде потпуно песимистичко, потпуно црно, апсолутан мрак или очајање. То инклинирање и потенцирање песимистичке црте иде оправдано само дотле док је реч о нашем земаљском животу, који је заиста пунији болом него задовољством, који је рђав, и о коме се не може говорити са одушевљењем без заблуде. Али чим нам интегрална поезија укаже и отвори хоризонте целог живота — живота и смрти — живота и бесмртности — живота универзалног и општег, његовог општег и целог смисла, она постаје светлија и личи на велике дворане замрачене сенкама меланхолије, невоље и бола, али са отвореним прозорима на огромне пољане и пределе обасјане сунцем и утехом; и на тај начин она омогућава нашу утеху на земљи, наш морал, нашу веру у крајње добро и крајњу срећу, благотворну акцију свих просвећених и племенитих у друштву и животу, и задовољство у величанственим призорима њихове борбе и њихових трагедија — највише задовољство од највиших уметничких дела. То је трансцендентални оптимизам поезије.

Само стога, што права поезија мора имати једну реалну и етичку подлогу, ми не примамо ону мелодраматичну уметност у којој се све увек лепо и благополучно сврша, према којој и на земљи увек побеђује добро; где су људи и јунаци анђели и оличене врлине; јер је то добродушна, али

неистинита и наивна уметност; као што не примамо ни уметност Золину, уметност „Сањина“ и Прибишевског, која је реалистичка, али једнострана, дакле опет наивна, којој оскудева етичка подлога и признавање моралних закона, која не разликује моралне квалитете карактера, не познаје циљеве у животу, која је дефектна и антиестетичка. Све нам то није потребно, као што нам није потребно пријатељство речима него делима, као што нам није потребно васпитање саветима него примерима, као што нам није потребна књижевност дидактична него књижевност морална.

То, наравно, значи да смо далеко од помисли да од литературе тражимо моралисање, поуку, или врсту „наравоучења“. Књижевност није педагогија: она уопште није наука, још мање једна специјална наука; њен задатак не лежи у томе да нам разна педагошка начела и апстракције, и добронамерне идеје старих учитеља лансира кроз књижевно дело у виду „моралних поука“, онако као што су радили стари наши списатељи типа Вујићевог, Видаковићевог и „прочих“; јер ми врло добро знамо да поред свих прича о моралу човек једва може наићи на честите побуде, на фењером траженог Диогеновог човека, и да нам највише савета и највише таквих прича дају обично окорели грешници, злуради зеленаши, ћифте и морално онемогућени типови. Хоћемо да кажемо да се књижевно дело не ствара према „педагошким начелима“, или каквом готовом моралном систему, ма био он и најтачнији, него према животу — природи и осећању. Књижевност има свој велики васпитни утицај; али то је онај утицај који има живот, само појачан и јаснији, пошто нам она даје у једној песми, драми или роману само пречишћено искуство и концетрисан живот од неколико година или неколико деценија, као што смо мало раније казали.

Из истог разлога, дакле, ми не примамо добронамерна дела оних који нам живот представљају у једној, ружичастој боји, као ни злонамерна дела других који нам живот приказују опет у једној, само црној боји; јер је и једно и друго једнострано; јер од уметности тражимо цео, пун и рељефан живот, са свима његовим пороцима и врлинама, његовом светлошћу и његовим сенкама, неизоставним контрастима без којих би он био стварно немогућ и неразумљив, — слично истини да би опажање објеката било немогуће без контраста боја и живот немогућ без контраста осећања, и мишљење немогуће без контраста појмова.

Све то, та живописност, та дубока емотивност и високи интелектуализам правих књижевних дела, вршн један дискретан, али интензиван васпитни утицај на човека, чинећи га бољим, мораљно савршенијим. Посматрање природе дало је филозофији т. зв. космолошки доказ за егзистенцију Бога.

Претпоставка Бога, као најсавршенијег бића, нужна је за морал. Идеја о Богу првобитно се јавила у посматрању природе: њене бесконачности, диференцираности, њене хармоније и целисходности. Отуда материјална природа, спољни свет, игра тако велику, неизоставну улогу и у књижевности; отуда је дескрипција, као средство да се она престави, од тако честе употребе у литератури. Можда су најбоље и најживље осетили огроман значај природе за уметност и васпитање они који су морал унели свуда: у живот и политику, у дворове и колебе, у мрачњачке теорије о праву и држави; који су у пролеће човечанске слободе подигли плодне ветрове револуције, гурнули и срушили старо друштво; и који су, интересантним стицајем, били поклоници рационализма и инаугуратори француског романтизма — Ж. Жак Русо, Шанфор, Бернарден де Сен-Пиер, Шатобријан и цела плеіада интелектуалне елите XVIII века.

Љубав према природи, коју тако често налазимо у најбољим књижевним делима, само је једна врсто осећања љубави које провејава кроз свако право уметничко дело: љубави према жени (човеку), према породици, завичају, отаџбини, човечанству, Богу, љубави која је увек у основи иста, која можда најбоље доказује високу моралну вредност уметности, која је названа „универзалном симпатијом“. Много више од половине свих лирских песама на свету има за предмет или мотив љубав у ужем смислу, љубав између човека и жене, љубав младости, која је увек изазивала најфиније тонове у поезији. Покушавано је да се устане против тога, против те готово сталне ноте у свакој лирској поезији, да се она избаци из лирике, и да се поезији укажу други, „хуманији“ циљеви и плодније поље рада, и наравно, — у томе се није успело. Треба ли да се запитамо, може ли једно осећање које игра тако знатну и прву улогу у лирици свих народа и свих времена, које је безбројно пута у безбројним нијансама опевано и слављено на свима језицима, заузимати без довољна разлога тако видно и пространо место у лирици старога, средњег и новога века, и бити опет ново, и имати и данас исто место? У овом случају, заиста, поставити питање значи дати и одговор на њега. Дабогме да то не може бити без довољно, без сувише разлога (ако је и то могуће), и да је разлог у томе што је то осећање најекстензивније и најинтензивније, „јако као смрт“, судбоносно за живот многог појединца; што смо у доба када се оно јавља способни да осетимо целу скалу бола и задовољства; што нам се тада отварају нови интелектуални видици, што се тада буде таленти, што се највиши степен вредности нашег живота јавља у то доба најјачега емоционалног живота, и што, насупрот овештало ј фрази да је „љубав лудост“ тада постајемо стварно паметнији и онолико паметни колико смо паметни.

Та врло висока и суптилизована осећања имају за нас, поред своје вредности док су жива, и једну другу вредност и онда кад прођу и кад умру. Сећање на њих је опет врста задовољства, истина слабијег али трајнијег, које нам често остаје све до нашег силаска са позорнице живота. Та психолошка истина запажена је и отмено изражена у Дучићево песми „Душа", која почиње познатим стиховима:

„Зашто плачеш, драга, сву ноћ и дан цео?
Изгубљена срећа још је увек *срећа!*
И тај *јад* у души што те на њу сећа,
То је један њезин *заостали део.* [1]).

Најзад, на страну лирику. Није ли та љубав најчешћа, готово редовна, тема и сваког другог књижевног дела? Почевши од најпознатијих и прослављених осећања Абелара и Хелоизе, Изолде и Тристана; Ромеа и Јулије, Павла и Виргиније, Вертера и Лоте, Дантеа и Беатриче, Маноне Леско и витеза Де Грије, Маргарите Готје и Армана Дивала и бесконачног реда других личности и других душа, није ли то осећање опевано и у сваком епу, свакој драми и сваком роману? Нису ли најсветлије странице Игових „Јадника" оне на којима је описана млада и чиста љубав Марија и Козете, оних момената када нам „звезде улазе у душу", и ако нам вода улази у ципеле? Није ли, можда, најдубљи разлог трагедије Хамлетове његова љубав према Офелији? — „Полудео сам због тога!" каже он на једном месту у своме познатом дијалогу с њом. Чиме би се могло објаснити да су тако велику важност једном осећању давали тако многи, тако разноврсни и тако велики преставници светске поезије, као што су Петрарка, Данте, Шекспир, Камоенс, Ламартин, и Гете и Хајне, и Ленау и Де Вињи, и Манцони и Тургењев, и Ибзен и Едгар По, и Ростан и Браунинг, и толики други, ако оно у истини није од еминентног значаја и највише вредности? Било би чудо да је све тако, кад се у то доба младости, када човек воли, не би могло десити и нешто неочекивано, невероватно, право и велико чудо: да можемо изгубити свој урођени егоизам, да се можемо жртвовати без погодбе, без чакнаде и размишљања, безусловно и чисто, што чини да смо само тада у истини бољи и што представља највишу, непроцењену и непроцењиву *моралну* вредност тога осећања. Не треба се, дакле, бојати да ћемо, на уштрб разлога и памети дати љубави и сувише вредности; јер, по истинитој речи Боже Кнежевића, који није био лиричар, „више је за жаљење онај који због памети изгуби љубав него онаі који због љубави изгуби памет".

---

[1]). Курзив је, наравно, наш.

Наглашујући ту високу вредност љубави коју она има за нас, и подвлачећи њену објективну, моралну вредност, ми се у подробнију анализу овог осећања не можемо упуштати из простога разлога што бисмо се сувише удаљили од главнога предмета. Потребно је, ипак, рећи, да упркос покушаја да се ово осећање потцени и сведе на просто чулно осећање, једноставан полни и животињски нагон, оно остаје не само једно од најјачих него и једно од највиших, најекстензивнијих осећања, када, по речима Четерстеновим, и обичне, мртве ствари добијају ону вредност „коју никакав речник не може изразити и ниједан милионар преплатити".

Пред том чињеницом унутрашњег, непосредног искуства губе важност сви докази којима се покушава да се вредности ставе изван осећања, и зато ће љубав, опевана раније и сада, задржати своју вредност за поезију и у будуће, и бити увек њена омиљена, захвална и најлепша тема.

Напослетку, ако то није ова љубав, или љубав према природи, ви ћете у сваком добром књижевном делу наћи једну од осталих врста овог осећања: љубав према породици, према завичају, отаџбини, човечанству, истини, и видећете да је та љубав, та нежност која се осећа из уметничког дела оно што највише утиче на нас и што чини да је свако добро књиже. но дело добро у етичком смислу. И обрнуто томе: избаците из литературе сваку симпатију, сваку нежност, сваки морал — шта ће остати од ње? Замислите дело у коме нико никога не би волео, где би сви били равнодушни према природи, према истини, где нико не би осећао носталгију, ни љубав према својим родитељима или својој деци, ни симпатију за „понижене и увређене", ни наклоност према правди, ни мржње на неправду, и ви ћете видети и признати да је такво књижевно дело немогуће, јер би оно било морално бесмислено, што је исто као кад би било и логички бесмислено. Морал није ништа неприродно и ништа измишљено; то је унутрашња потреба наше душе као што је срећа унутрашња потреба наше душе; зато сваки тражи морал и правду за себе, као што тражи и срећу за себе, и зато ће, правилно размишљајући, морати најзад тражити морал и срећу и за сваког другог. То је морални прогрес који иде, готово паралелно, са прогресом интелектуалним. Не може бити и није случајност да су, упоредо са осећањем најширих маса, долазили до вере у егзистенцију Божанства као највишег моралног принципа и највећи преставници људске мисли: Платон, Декарт, Беркли, Лајбниц, Кант, и да су најбоља књижевна дела баш она која су, у исто време, и високо интелектуална и дубоко морална.

Ако би се, према већ наведеним примерима Ричарда и Магбета у Шекспиру, и десило да централна личност једног

књижевног дела нема особитих моралних побуда и способности, не може се десити да такво буде и цело дело, дух који кроз њега веје, његова општа тенденција и његова специјална теза. У високој интелектуалној драми Калдероновој „Живот је сан“ главна личност је један морално подивљали принц: Пошто је младост, неправедно, провео у тамници, он буде буном и превратом ослобођен и попет на престо. Без икаквог васпитања, моралко неразвијен, са анималном енергијом пуштеном на слободу, он на престолу почини низ преступа, злочина и лудости, и, на крају, он се налази поново у тамници, одакле је некад изашао. Цела ствар је врло реалистичка, али тако компонована, да мењањем својих ситуација даје заиста утисак сна. Тај утисак има на крају своје драме и главна личност, којој цео њен живот доиста личи на шарен и превртљив сан; тај утисак имамо и ми, који осећамо пролазност наше земаљске среће и трошност наше земаљске моћи, велику илузију живота, која личи на леп или ружан сан. Тај утисак је још у неколико потенциран акцијом и држањем старога, чије се речи: „Можда је све ово само празан сан“: понављају као неки рефрен на крају сваког чина, приликом многих промена, и сугерирају гледаоцу идеју о животу као сну. Али се кроз цео комад врло дискретно провлачи једна тенденција и једна идеја: да је морална подивљалост немогућа у друштву и свету и да је унутрашња потреба и смисао нашега живота, који је сан, — да буде бар леп и честит сан. Укупан утисак је врло снажан и драма је једна од најбољих ствари ове врсте.

(Свршиће се) Сима Пандуровић.

ЕТИЧКА ОСНОВА У ПОЕЗИЈИ

(Свршетак)

Има једно питање, које није згорег поставити, које се, једновремено, дотиче честог песимизма књижевних дела, вредности коју она имају за нас, и моралне основице потребне сваком уметничком делу. Познато је да ми од књижевног дела тражимо емоцију, и то емоцију позитивне вредности, извесно задовољство које ћемо осетити читањем, посматрањем или слушањем. Исто тако, видели смо да ми од литературе, и уметности уопште, тражимо и извесан морал, који би задовољио општу потребу етичкога смисла, као што смо могли видети да врло многа и врло добра уметничка дела нагињу песимизму, сликању мрачних и непријатних страна у друштву и животу. Неће изгледати сувише јасно, на који начин ми можемо осетити задовољство у посматрању једне трагедије, на пример, приликом катастрофе главнога јунака, који нам је симпатична личност, по својим особинама објективно и стварно виша и боља од своје околине, кад ми видимо да оно што је боље страда, а ниже и горе остаје и тријумфује. Истина је, да ми у моменту страдања трагичне личности осећамо према њој саучешће, да је жалимо и да се не радујемо њеној пропасти; али то осећање, то незадовољство није толико да ми не бисмо дошли и други пут да гледамо једну такву трагедију, — што, свакако, не би било кад ми у њој, ипак, не бисмо осетили више задовољства него бола, и кад не бисмо *волели* да је гледамо. Не изгледа ли то задовољство слично задовољству које су имале сурове масе у посматрању гладијаторских борби, или задовољству које оне имају и данас у посматрању шпанских борби са биковима или извршавања смртне казне, — што свакако није никакво етичко задовољство? Стара теорија о т. зв. „трагичној кривици“ није довољна да оправда такво задовољство. Кривица трагичног јунака постоји, и треба да постоји; али је она ту да задовољи једну потребу нашега разума, а не нашега срца. Она се уводи у трагедију зато, што ми тражимо да и катастрофа трагичног јунака, као и све друго, има неког разлога, да не буде немотивисана и

необјашњена. Насупрот томе, наше осећање морала или правде захтева да све има не само разлога, него и *довољног* разлога, т. ј. да казна не буде ни већа ни мања од кривице, да тежина испаштања буде равна тежини греха, што код „трагичне кривице" и трагичне смрти главнога јунака очевидно није случај; јер ако јунак једне трагедије заслужује смрт због своје кривице, онда је тим пре заслужују и сви други поред њега, чије су кривице и грехови много и много већи и тежи, што ми непосредно и неподељено осећамо, јер смо сви на страни главнога јунака.

Какве су, најзад, те „кривице" трагичних јунака? Каква је кривица краља Едипа? Што су се моћни богови хтели на њему, слабоме човеку, осветити због предака, и што се он, у потпуном незнању, оженио сестром и с њом изродио децу? Па за оно што се учини у незнању, и то по вољи богова, не може се одговарати. Шта је кривица Ромеа и Јулије? Што су се, на супрот дивље мржње својих отаца, дубоко и чисто волели? Па то је, држимо, много већа врлина него грех. Или „кривица" Отелова? Што је веровао препреденим лукавствима једнога Јага? То је, вероватно, велика наивност; али наивност није злочин. Руи Блаз је крив што је имао племенитих амбиција, и ако није био „племенитог" порекла; Шилеров Виљем Тел, јер се борио за слободу своје земље; песник Ернесто у Ечегарајевом „Галеоту" зато што није умео пресећи све оне конце сплетака које цео свет плете у велику мрежу, у коју треба да падне једна боља личност којој мали и незнатни завиде; Ростанов Сирано од Бержерака — јер и то је трагедија — зато што је, поред великог и лепог срца, имао и велики, ружан нос. И шта је кривица у Гетеовом „Фаусту", Ибзеновом „Грађевинару Солнесу", „Перу Гинту", „Габриелу Боркману", Андрејевљевој „Анатеми" и толиким другим драмама, трагедијама, „херојским комедијама" — назовите их како хоћете, јер су оне у ствари исто, и јер у свима видимо у главном једном исто: да је морални напредак човечанства врло трудан и веома спор; да су потребне врло велике и драгоцене жртве за једну добру ствар или једну племениту идеју, и да у друштву највише страдају, жртвујући често и свој живот, баш они који су најбољи и чији је живот том истом друштву најпотребнији.

Јасно је, према овоме, да т. зв. „трагична кривица" није готово никаква кривица; да се, са моралног гледишта, судбина трагичног јунака не може правдати том кривицом, и да би једна драма, у којој главна личност страда и гине због ње, требала пре да побуди нашу одвратност него да нам се допадне. Што ми ту одвратност не осећамо, није разлог у томе што би смрт главнога јунака била праведна казна за учињену кривицу или грех, него стога што ми врло јасно видимо да испаштање, па и сама смрт, не чини на трагичну личност онај ефекат који би

чинила на другог, обичног човека. Далеко од очекивања да приближавање смрти побуди у трагичном јунаку страх и очајање, ми видимо да он иде на супрот тој смрти врло мирно, каткад дрско и са задовољством, понекад одушевљено, осећајући у часу умирања срећу, коју ми никад нећемо осетити ни у животу. Ромео и Јулија умиру у својој гробници више задовољно него тужно; Дона Сола и Ернани умиру у загрљају, срећно и одушевљено; пред језовитом сликом остваренога пророчанства, пред шумом која полази на њега, Магбет осећа страх само за тренутак, као пред изненадном појавом нечега невероватног, али он полази у борбу са судбином, у извесну смрт, одлучно и дрско; Хамлет умире са презирањем живота који он није никада ни ценио; Сирано од Бержерака иде у смрт усправљено и поносито, као што је корачао кроз живот. Пред том моралном снагом и величином наше сажаљевање главнога јунака изгледа беспредметно; јер жалити треба онога који је жалостан; трагични јунак је, међутим, узвишен; ми му се дивимо; и жаљење помешано са тим осећањем дивљења односи се више на општи удес да таквих људи нема више, да су они само изузетци, него што се односи на трагичну личност као такву. Мислимо да се по себи разуме, да ми ту моралну сатисфакцију савести тражимо у књижевности зато што је тражимо и у животу, и да смо на овоме месту говорили искључиво о трагедији стога што је та сатисфакција у трагедији на први поглед најсумњивија, а да, иначе, то исто важи и за сваки еп, роман, комедију и свако књижевно дело уопште.

Стара распра романтичара и натуралиста, која је само заоштрени израз старијег неслагања око тога треба ли у књижевности најчешће и најшире место давати изузетним људима, ретким изузетцима, херојима и јунацима у ширем смислу ове речи, или „обичним смртним", свакодневном човеку и оним многим људима, са којима се сретамо свуда, са којима увек и заједно живимо, — непосредно се дотиче питања о моралном значају и циљу књижевнога дела.

Неоспорно, једна литература као Корнејева, у којој је тако много врлине, разума и памети, чији су јунаци за читаву главу виши од осталих људи, где се дужности испуњавају тако сигурно и тачно, где је разум толико моћнији од наших страсти и нашега срца, не изгледа нам сувише природна. Бесумње, ми уживамо у кристалном сјају и јасноћи његових стихова кроз које се огледа један светао и велики дух који блеска у мноштву одличних сентенција, у бираном и изабраном језику; ми радо гледамо његове јунаке, код којих је осећање части и личнога достојанства тако јако развијено, који су високо над обичним пређавштинама у животу обичних људи, и на чијем карактеру нема оних честих мрља које су, поред свега прикривања, тако

видљиве и непријатне на огромној већини људи које познајемо. Средина у којој се крећу његови јунаци отменија је и боља од средине у којој ми живимо. Ми нисмо од оних који прогрес схватају буквално, замишљају као праву линију, нити мислимо да је данашњица у сваком погледу боља од јучерашњице, да је оно што је ново тим самим и напредније и боље. Шта више, ми смо готови признати да су и прошла времена имала својих добрих страна и у понеким тенденцијама и неким облицима била боља од данашњих, и да би иста погрешка била потцењивати их, као и давати им нарочити ореол. Тој уметности, дакле, не може се оспорити природност и истина, друштву које она износи отменост и рафинираност, њезиним јунацима моралне побуде и племенита акција. Али истина те уметности није цела истина, друштво које она воли и представља није цела заједница људи, огледало човечанства; мотиви и рад њезиних јунака су само изузетни мотиви изузетних људи у нарочитој ситуацији. Кад прочитамо Корнејева дела, ми, природно, зажелимо да видимо и друге људе, оне који се не крећу само по дворовима, палатама, и бојним пољима; да видимо и наличје друштва, другу страну човекове природе, живот непознатих који чине гомилу, и „историју оних који никад не би имали историје".

Тежње реализма и натурализма у овоме правцу, оправдане по својој тенденцији, биле су, као и све наше тежње, претеране и искључиве. И тако смо у времену превласти тих школа били осуђени на толерирање друге нетолеранције: на књижевност у којој је искључиво сликан живот обичних, једноликих и досадних људи, њихове ситне дневне бриге за одржавање или развијање њиховог анималног живота; књижевност без осећања, декоративна, „неузбудљива"; књижевност фотографска, књижевност млаких душа, мртвих савести и морално равнодушна. Један знатан део најважније области људскога живота улазио је мало или нимало у литературу. Интересантна као новина, та књижевност је убрзо постала недовољна за наше схватање и наше савести; равнодушна према централном изразу свију вредности, према осећању и моралном проблему у нама, она је постала за нас равнодушна — судбина мање завидна од оне коју је дочекао ранији романтизам који је, злоупотребивши нашу осетивљивост, био на крају своје владе извиждан и оборен.

Интегрална поезија не жели високе обмане романтизма као ни ниске истине реализма и натурализма. Али подједнако, она не сме одбацивати, и не одбацује, ни једне ни друге. Прецизније и боље: она зна да и те обмане и те истине имају права на егзистенцију у уметности, јер постоје у животу. Не негирајући ни једну вредност, она мора водити рачуна о *реду вредности*, и знати, да су све вредности и истине — вредно-

сти и истине осећања. У томе реду, моралне вредности, као највише и опште, долазе на прво место. Морална вредност једнога дела изражена је просто висином или местом уметниковог осећања у скали моралних вредности; чисту естетичку вредност дела преставља, у крајњој линији, негрешење уметниковог осећања о ред моралних вредности. Према томе, морална и естетичка вредност једног дела није једно исто; али, пошто се и једна и друга оснива на осећању, оне се, нужним начином, не могу одвајати једна од друге. Отуда је, даље, естетичка вредност формална, а морална вредност садржајна вредност сваког уметничког дела. Дело може бити у естетичком смислу лепо, и ако морални ниво идеја у њему није врло висок, и ако његови јунаци не морају бити ни изузетно виши људи у моралном погледу, ни морални хероји; али оно остаје лепо само тако, ако уметникова савест буде стално будна и задржи ону осетљивост аналитичких теразија у материјалном свету за показивање моралних вредности у унутрашњем свету.

Ви се сећате „Виљема Вилсона", једне од оних фантастичних, језовитих приповедака Едгара Поа, при читању којих, и ако нисте сујеверни, осетите, нарочито ноћу, да вас уз кичмени стуб пролазе жмарци. Виљем Вилсон је чудновати фантом, alter ego или Doppelgänger јунакове личности, личности самог писца, који се у овој прилици и сам назива Виљемом Вилсоном; и ви се сећате дубоко импресивних, болесно фантастичних ситуација ове приповетке. Виљем Вилсон нам у крупним, али врло карактеристичним потезима прича историју свога живота: свога доласка у енглеску „латинску школу", свога ђаковања међу тамним зидовима огромне старе зграде и њеног пространог дворишта, свога друштва и својих игара, својих првих утисака, нагона, и жеља за влашћу и вођством међу друговима; затим свога првог сусрета са једним чудним другом, који се опет звао Виљем Вилсон, који је, интересантним стицајем, био рођен истога датума и исте године кад и он, и који је почео вршити необјашњив утицај на првога Вилсона, утицај пред којим се овај осећао слабим да му се одупре, и чији је резултат било прикривено негодовање, затим тајна мржња и бес на тога друга, који се увек појављивао мирно, са осмехом на уснама, кварећи му вољу и намере, и уливајући му неразумљив и потајни страх. Потом је дошла намера за бегство из школе, и чудновато последње виђење са другом Вилсоном, који је спавао у својој постељи, али, како се овоме при светлости фењера учинило, који се опет, и у сну, подругљиво смешио на њега; па онда бегсто и отискивање у далеки свет, живот буран, необуздан, порочан, и онда опет, у моментима заноса и задовољства у греху и пороцима, неочекивана, необјашњива и страшна појава Виљема Вилсона, његова друга из

детињства, који му је кварио расположење, који га је изобличавао, откривао друштву његове пороке, његове преваре на картама, и пред којим је овај морао бежати све даље и даље, у пространи свет, крију̂ћи се са својим нагонима, својим гресима, али не могући побећи од страшнога „Вилсона“ који га је свуда налазио. Најзад долази критичка перипетија унутрашње драме јунакове: његова дубока интроспекција, његова опсервација еминентног психолошког значаја, да његов противник, коме никад није могао јасно сагледати лица, показује и неких слабих страна, да је он од прилике у толико слабији у колико је овај одлучнији и агресивнији, и закључак да с њиме мора повести борбу на живот и смрт. Напослетку она сцена највећег трагичног ефекта, на маскен-балу, када се, у моменту Вилсоновог завођења младе, невине девојке, која полази да му се пода, да му буде жртва, одједном и понова за леђима овога јавља маска, под којом он осећа свога старог непријатеља, која му ставља руку на раме, хотећи га задржати, и када, у наступу највећега афекта, Вилсон хвата за груди свога противника, повлачи га за собом, неочекивано лако, вади мач и пробада га; када у мртвом лешу убијенога, здеравши му маску, на највећи, лудачки ужас свој, познаје самог себе, своју убијену савест, своје дефинитивно, трагично самоубиство.

Као што се и по овом једном, уосталом маркантном и типском примеру може видети, супрематија етичких вредности је редовна и нужна за уметничко дело, за свакога од нас, за свакога уметника и сваку критику. Без тог завршног триумфа моралних вредности „Виљем Вилсон“ би био само надражљива, мрачно-фантастична, мало разумљива и ни мало симпатична криминално-сензационална ствар, сумњиве вредности, — под сумњивом претпоставком да би у том случају могла бити тако написана. У случају који је пред нама, са јасним акцентом на етичкој страни дела, „Виљем Вилсон“ постаје разумљивије, мање језиво, али дубље емотивно и више уметничко дело, што, несумњиво, долази од моралних квалитета у њему.

Естетичке, као и етичке вредности, апсолутне су. То ће рећи: свако дело на вишем степену естетичке, односно етичке скале вредности у сваком је погледу и апсолутно лепше и боље од свију која су испод њега. Ако би, с погледом на биологију, и могло бити сумње у тачност теорије да је несавршени примерак вишег рода савршенији од савршеног примерка нижег рода, с обзиром на етику и естетику те сумње више не може бити. У Етици, као и Естетици, и несавршени примерак вишег реда апсолутно је савршенији, бољи и лепши, од свакога, па и савршеног, примерка нижег реда. Пример, који ћемо одмах навести, дао би се, као доказ, и графички представити. Одређујући етичку вредност једнога човека у односу на друштво,

које Етика, као што смо видели, претпоставља, одсуство негативних особина — порока — ни у ком случају, ни логички ни етички, не може бити замена позитивних особина или врлина. Бољи је, дакле, човек који има много порока и нешто више врлина од онога који нема никаквих порока и никаквих врлина. Оставите за тренутак оне који имају само видне, доказане и признате пороке; оставите и онај, данас тако распрострањени тип т. зв. „солидног грађанина", или ћифте, који врши законом непредвиђене кривице и злочине, чији се живот састоји из ситног или крупнијег, али сталног и систематског пљачкања и штећења својих ближњих; чије се благостање оснива на кубурама, недаћама и патњама другог света, и од којега нико живи није никад осетио никакве користи и никаква задовољства: ни појединац, ни друштво, ни држава, ни човечанство, — оставите све те, и замислите човека који никад никога није покрао, никога убио, нити икоме учинио какву штету, али који исто тако није никоме учинио никакво добро; и замислите, с друге стране, човека који има грехова и порока, који је некога неправедно напао, некога можда убио, али који је својим радом био користан многим другима, који је једнога момента спасао отаџбину, учинио добро друштву или човечанству, — па ћете одмах осетити и без премишљања признати да је он несравњено, бесконачно и апсолутно виши и моралнији, и ако има порока, од онога првог који их нема. Морална вредност једнога човека, дакле, не цени се по одсуству негативних него по присуству позитивних етичких особина.

То што важи за Етику, важи у истој мери и за Естетику. И ту се вредност уметничког дела не цени по одсуству негативних него по присуству позитивних естетичких особина. Једној Шекспировој драми, једној Молиеровој комедији, једној статуи Роденовој, или Мештровићевој, једној песми Јакшићевој (нека смо ближи и јаснији) можете баш са естетичког гледишта учинити приличан број стварних замерака. Ипак зато, са тог истог естетичког гледишта, та дела имају тако великих естетичких врлина, да су несумњиво и апсолутно виша од других која имају мање мáна, али која, наравно, имају још мање врлина. И пошто се етичке и естетичке вредности мере вредношћу осећања која резултирају, ниже и слабије вредности се у укупном утиску, као осећању, губе и ишчезавају пред вишим и јачим вредностима, што, у ствари, и чини да су ове апсолутне према свакој нижој вредности, resp. према нижем или слабијем осећању.

Ту чињеницу највећега значаја за стварну и научну критику не треба свакако пустити из вида. Једно нáучно, опште и апсолутно мерило за оцену књижевних продуката могуће је само на основици апсолутних естетичких и етичких вредности,

апсолутне вредности осећања. Јер, један од великих парадокса свакако је и тај, да импресионистичка критика, која, сасвим правилно, налази основ сваке критике у утиску и осећању које уметничко дело ствара у нама, — тврди релативитет естетичких вредности, а научна („догматичка“) признајући апсолутне вредности, обилази осећања, која једино могу бити израз таквих вредности.

Етичка вредност поезије, као нешто опште и нужно, огледа се, можда, најбоље у томе, што је њен позитивни васпитни утицај несумњив, што је он већи од сваког другог васпитног утицаја, што је, вероватно, и једино могућ, и примећен — јаче или слабије — на свакоме човеку, без обзира на његове способности и његов менталитет. Ако је потребно да свет буде бољи, — а то је потреба коју ни сами неваљалци не могу спорити, — будите уверени да он може постати бољи само у једној школи — у школи *живе и целе истине* великих уметничких дела, пред огромним огледалима наше савести — онога што је ненарушљиво, онога што је добро, и онога што је несумњиво.

Сима Пандуровић

УНУТРАШЊА ПОЛИТИЧКА КРИЗА

Криза која је латентно почела још много пре но што је г. Протић (25. Јула) поднео оставку свог концентрационог кабинета, и која се после оставке другог, г. Давидовићевог кабинета (12. септембра) знатно пооштрила, достигла је за последње две недеље жестиљу, која иде у деструктивност и изнела на видело много не обичних чињеница. Траjући месецима, апсорбујући све снаге, распаљујући све страсти, она се приказује као врло компликован скуп безбројних узрока, разлога и тенденција и изискује да буде посматрана са више страна, врло пажљиво и врло строго.

Јер површно је и нетачно сматрати да је она резултат само личних односа, и ако ови могу играти врло важну улогу, као што је недовољно тражити решење и у самим страначким циљевима и интересима, ма колико они могли бити битни. Само један низ многобројних и необично компликованих узрока могао је довести до ове борбе без скрупула, каква се све јасније оцртава на политичком видику. Само дубљи психолошки узроци могли су дати личним размирицама и страначким разликама могућност да узму облик нечег елементарног. И тек сви ти разлози скупа могу дати објашњење за суморне дагађаје последњих дана.

Лични разлози дошли су, нажалост, прво. Г. Ст. Протић и г. А. Корошец, који су догада имали једно изузетно високо место у својој средини и који су, обоје, имали осећање да су стајали на челу највећих историјских догађаја, нису се могли помирити са мишљу, да сад, у заједничкој држави, треба да играју улугу другога и трећега реда. Њихово се самољубље бунило против потчињавања г. Прибићевићу, који је опет, ослоњен на знатно бројнију групу, још мање имао осећање да треба да се жртвује и потчини, кад је и он, по свом убеђењу, стајао на челу не мање великих историјских догађаја и кад је и он имао прилике да окуси сласт моћи скоро неограничене. Три амбиције су се сукобиле и три енергије,

које су, свака за себе, тражиле престижа. Латентни сукоб, дуго спутаван, потхрањиван је потом у току рада непрестаним сударима; у непопустљивости антагонизам је растао; јаз је полако бивао дубљи, да једнога дана одели на једну страну г. Прибићевића који је, у већој групи, имао снажнију позицију, а на другу страну г. Протића и г. Корошца, који ће се тако, на један непредвиђен начин, наћи заједно.

Али да би се боље разумео развој овог формирања сукоба, ваља загледати боље и у односе појединих странака, у њихов положај и њихове интересе.

Треба на име разумети да су формирањем данашње Демократске Заједнице све остале групе биле доведене у положај да остану за увек покрајинске или конфесионалне, да је дакле њихов домен био сужен, да су биле осуђене на улогу незнатну и подређену, и на положај који им не даје изгледа за развој него ствара услове за пропадање, и онда ће бити јасно што су се и оне, по закону самоодбране који удружује слабије, нашле брзо, као и њихове вође, на једној страни. Оне против престиже демократске странке, као што су њихове вође против престиже вође демократа. А да и не говоримо о другим страначким разлозима који су при томе могли и могу играти улогу.

Страначки и лични разлози су се дакле удружили, јер су се покланали, јер су проистицали из истих интереса.

Није чудо што се, на таквој психолошкој платформи, борба између два табора развила до те мере, да је уродила познатом оставком г. Протића.

Криза је дакле много раније почела но што је отворено избила. Шта више данас је већ несумњиво да је она била у пуном јеку и да је сукоб био потпуно формиран у тренутку кад је криза изнесена пред јавност. И не само да је подела у два чврсто формирана табора била потпуно изведена, него је, како доцније сви знаци казују, и читав план за акцију и за борбу био израђен. Г. Протић и г. Корошец, са својим странкама, обазрели су се, пре но што ће ући у одлучан напад, за савезнике и нашли су их, после извесних концесија, у г. М. Лагињи и његовом Народном Клубу. Пошто су утврдили план за борбу, они отварају непријатељства.

Њихов план је, како изгледа, био у томе, да елиминирају демократе из владе и да образују свој кабинет, који ће онда, изводећи утврђени споразум, имати да прошири утицајну сферу тих странака, утврди њихов ауторитет и осигура им, на изборима које би они извршили, већину у новом парламенту. Јер они су се поуздано надали да ће Регент поверити састав нове владе г. Протићу, као председнику бивше владе, што су сматрали за једино правилно („Самоуправа“ од 12. октобра,). На ни онда, кад је мандат добио г. Давидовић, они не губе ту наду, јер су уверени да ће демократску владу оборити. И, у тој нади, г. Протић се изјашњава приликом дебате о декларацији демократске владе, против концентрационих кабинета у принципу! а г. Корошец, који је за све време дуготрајних преговора са демократима вазда одбијао учешће у кабинету тражећи концентрацију, улази у уско коалиционо министарство г. Трифковића, које ће дефинитивно обелоданити горе истакнути план.

План није успео, што је у борбу унело огорченост. Страначки и лични интереси развили су се до врхунца. Средства се не бирају.

Али баш зато борба добија све више и више други облик, све више скреће другим, можда опаснијим путем, и нови елементи увлаче се у ту борбу, која се за сад зове само криза, да је још више комплицирају и учине још судбоноснијом. Јер А потреби да се противнику зада што снажнији удар и у све већем међусобном одбијању, групе не само што не бирају средства према противнику, уносећи у борбу и елементе који алеко дубље засецају од личних и страначких разлика, него се и све више амалгамишу са својим савезницима, примајући читав низ њихових захтева и назора као своје. иако су до јуче међу њима можда постојале непремостиве разлике. И хватајући, као пожар, све даље око себе, ова борба излази из оквира саме страначке и личне борбе, из које је истекла, и претвара се у борбу два гледишта на свет, два света.

Њена дубина почиње тек ту. Она ту постаје идејна и принципијелна. Ту почиње разлика и према циљевима, и по тактици, и по интересима.

Јер се, то одмах ваља рећи, ова подела у два табора, у колико је она изведена, извршила не само према принци-

пима, него и према још много битнијим разликама: према материјалним потребама и користима, према урођеним наклоностима, инстинктима, навикама, заблудама, инерцији; свим најзад силама које регирају наш компликирани живот и нашу вољу.

Али то ипак не смета да она буде борба између два света, између два схватања, два менталитета.

Јер у игру улазе, сем рачуна и интереса, и сви инстинкти и све страсти, сав атавизам покољења и класа, сви замршени елементи једне психе, формиране наслеђем, историјом, навикама, и све то, формирано потребама интереса, формира и само са своје стране интересе и делује елементарније од самог хладног рачуна разума Само то даје могућност за овако монструозне сукобе.

Јер треба разумети, да су се после овога рата, као после буре која је усталасала море до дна, нашли једно према другоме, сасвим изненада, не само неколико разних културних средина, него и неколико разних покољења, која седам година нису била у контакту за време ове страшне културне паузе. Та покољења су донела не само разне интересе, него исто тако и разне душе, разна схватња. и тежње, разна наслеђа и навике.

То је у пуном смислу сукоб између старих и младих, између оцева и деце, између два менталитета, само суровији, оштрији, грубљи но у доба нормалног развоја. Између старих, који су носиоци јучерањице, носиоци читавог низа навика у живљењу, у назорима и потребама, и између младих који траже сутрашњицу, који су слободни од навика и који тек хоће да формирају назоре. Између оцева, који хоће да буду мудри и паметни, који веле да реално гледају свет и који своју акцију одређују према стварима како јесу, чувајући оно што је створено и прилагођавајући се приликама; и између деце која своје мисли греју на срцу, која гледају свет кроз призму несебичне младости и идеализма, и која своју акцију одређују не према стварима како су окамењене у садашњости, него према ономе какве оне треба да буду, разбијајући фосиле, мењајући калупе, кидајући везе. Између два менталитета, најзад: оног којег је сковао читав један низ историјских, психолошких, економских и других

узрока у јучерашњици; и другог који се стварао на развалинама читавог једног света и читаве једне вере, на развалинама свих дојучерашњих вредности и који се сав, изгледа, формирао у један крик: поштења, слободе, душе!

И кад се тако посматра ствар, онда ће се лакше разумети много шта што младима изгледа неразумљиво. Разумеће се онај страх са којим људи из Народнога Клуба улазе у у ову нову заједницу, коју не познају и од које, по једном психолошком закону, зебу. То није страх детета које улази у мрачну собу, али је страх старца, који мења свој стари стан, у коме му је све било познато, сваки угао, свака ствар, сваки клин, и у којем се годинама није ништа променило, па се сели у нов где, под старост, све мора изнова да учи. Носећи собом читав један апарат формираних погледа и навика, које не може изменити као ни ход, и кроз који он посматра и данашњи и јучерањи свет, он се труди да удеси свој данашњи стан по могућству што сличније оном старом. Јер ће се тек онда моћи у њему слободније кретати. Он се боји промаје и затвориће по могућству све отворе и све прозоре и неће осећати, бранећи своју коттобољу, да се гуши. Разумеће се, исто тако, и стрепња Корошчеве групе од овог отварања свих врата и свих прозора у Југославији, којим се разграђују мрачни дómови и скрнави света тама, у којој је акција ове групе изгледала тако мистична. Треба очувати високе зидине и мрачне сводове, конзервирати свету мистериозност манастира, која их дели од целог света, јер је ова група у њој никла и израсла и сваки њен гест је срачунат за ту светлост. У разграђеној Југославији, на том великом вашару, све би то изгледало банално и и депласирано. Морало би се тражити друго, одрећи се свога, а навика, поникла из дугог понављања, брани свој опстанак свим средствима. Разумеће се и радикали, који су од 33-ме досад сасвим остарели, и који не гледају више напред него натраг. Разумеће се њихова потреба да конзервирају што је створено, кад више нису кадри да стварају: њихове потребе да се сачувају од промена, у којима би били искључени из сарадње и које не би више могли да прате, јер нису више кадри да мењају своје погледе. Разумеће се најзад сви стари којима је свето све оно за шта је везана њихова младост и који могу све појмити само не то, да

и друга поколења имају своју младост. А разумеће се све још више, ако се свим овим психолошким разлозима додаду и сви они материјални, који су увек делили назоре богатих и сиротих, моћних и потиштених, и који су само помагали да се на нове ствари ставља стари метар. И онда ће се разумети, што је ова борба овако елементарна и компликована, мада би човек мислио да је само лична и страначка.

Али разумети не значи, у политици, опростити. То не би значило опростити ни онда, кад би борба била вођена само допуштеним средствима. Али кад се видело, да се ове две групе не разликују само по назорима и тенденцијама, него да се њихов менталитет разликује и кад су у питању средства за борбу; кад се видело, после фијаска г. Трифковића, да је т. зв. блок опозиције имао намеру да, путем распуштања парламента и спровођењем избора под својом владом натури своје назоре и своје циљеве; да се спрема да узурпира право конституанте претходним одредбама о уређењу државе; кад се видело да су у питању и парламентаризам и демократизам у који се сви куну као у највиши закон, и да ови старци хоће да поделе ову нашу кућу на неколико апартмана по своме укусу и по својој сили, револтирала се сва јавност и стала симпатијама сва на страну оне друге групе, не зато што би она друга група била прави вођ младих генерација према старим, не зато што би она уливала поверења у свим питањима више но прва, не зато што се она од прве у свему битно и темељно разликовала, него зато што је у питању државног уређења, у питању јединства стајала на оном гледишту, на којем стоји све што је напредно у земљи, и зато најзад што је, не припајајући се самим тим другој, устала против метода насиља, узурпације и рђавих примера.

Криза тако излази из свог ужег круга, спушта се из кулоара Парламента на улицу и у друштво, изазива вихор страсти и сукоба, развија се у једно опште друштвено питање.

Као прва реакција и као израз тог духа који не прашта и кад би могао разумети, појављују се, из самих грађанских редова, два покрета, карактеристична за тренутке који се преживљују. Први се манифестује у протестним зборовима

код „Касине“, у којима неорганизовано грађанство, у патриотском револту, диже своје оптужбе против Парламента, владе и странака и позива, у име народа, кривце да се покају. Он је добронамеран и без замаха, јер не излази из оквира жеља, не уноси у борбу нове вредности и нове елементе, креће се у општим местима, и брзо, заједно са снагом која га носи, малаксава. Други се јавља као омладински збор за оснивање једне нове југословенске странке и он, својим новим и другачим акцентом, засеца дубље и оставља свежији траг. Поникао и сам на револту против партизанства оличеног у кризи, против неспособности Парламената и странака, он се разликује от првог новим концепцијама које доноси, битнијим разлозима који га гоне на сукоб са овим што влада и на младићски поуздану борбу за другачи ред ствари. Он истиче високо и подвлачи нарочито, појам најчистије Југославије, као први и централан, али не заборавља ни све психолошке, социјалне и етичке разлике које га деле од старих покољења против којих се дигао, и он све ове разлике синтетички скупља у један замах за што снажнији удар противу света неспособности, нечеститости и јучерањице. Симпатичан, као све што потиче од младости, он је још и сувише у заметку да би човек могао о њему дати свој суд. Он је као утеха. Човек увек осећа бојазан да га не обмане.

Најзад, у низу директних и индиректних последица које је изазвала криза, може се забележити и данашњи збор земљорадника у Великој Плани, на којем има да се оснује нова, земљорадничка странка. И он представља један у низу покушаја, да се нађе излаз из овога, што сви видимо да је зло, и ако можемо наћи објашњења. Од колико ће утицаја он бити на даљи ток ствари у нашој унутарњој политици, о томе можемо судити донекле тек по његовом исходу. У добрим рукама и на добром путу, тај покрет би можда могао бити у многом погледу од користи, јер ако би он успео да реши питање: Југославија или не, нико то решење не би могао више изменити. Али да ли је село свесно и да ли ће бити свесно своје моћи, да ли је сложно и убеђено у своје интересе, да ли је просвећено да и схвати оно што уме, често, тако лепо да осети, и то је питање, на које нам будућност дугује одговор.

Криза је дакле и формално и по својим унутарњим условима и могућностима још увек нерешена, компликована, тешка и таква, да њу темељно може да реши само једна здрава конституанта. Али да би се здрава конституанта сачекала, да би се до ње могло доћи, потребно је енергично и без зазора осујетити сваки покушај, ма са које стране долазио, да се компромитује слобода, парламентаризам и демократизам; потребно је борити се против свих покушаја насиља, ма у ком облику оно долазило; потребно је најзад подупирати све покрете који носе на себи обележје слободоумља, младости, поштења, јер су они природни савезници против реакције, старости и лажи. Покушајмо најзад да разумемо све, али само за то да не бисмо опростили оно, што смо осудили као зло.

Сет.

СПОЉНА ПОЛИТИКА.

Откако су уједињене све јужне словенске земље у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, питања спољне политике ишчезла су не само из штампе него и из разговора. Крађи, летимични коментари какве депеше у дневној штампи нису довољни да осветле питања у њиховој потпуности. Несређеност у унутрашњем политичком животу изазвала је и неинтересовање и дезоријентацију у спољној политици. Ово неинтересовање иде дотле да у извесне нове државе нису изаслани ни привремени представници наше земље ради просте информативне службе, да и не говоримо о некој већој улози њиховој. Депеше разних, често непоузданих, агенција, понајчешће немачких и аустриских, то су једине информације које наш свет има о догађајима у иностранству.

Међутим наши односи према иностранству, нарочито у моменту који преживљујемо, заслужују пажњу свих нас. Јер ако су наши односи са даљим и већим нашим пријатељима или непријатељима донекле јасно оцртани; ако је наш однос према Савезницима, како ми држимо, за вечна времена регулисан, није исти случај ни са једним од наших, сада многобројних, *непосредних* суседа, сем Грчке. Напротив, готово са

свима њима ми имамо по неки крупан спор, од којих би, у нормално време, сваки појединн био довољан да баци у бригу све наше умове. То је, као што се види, читав један сплет питања која не трпе никаква одлагања, јер допуштају *све могуће комбинације* на нашу штету. Отуда ми овај овако незгодни наш међусуседски положај нећемо ни за моменат испуштати из вида.

*

Питање заштите народносних мањина у уговору са Аустриском Републиком узбудило је у нашој земљи духове више можда због тога, што наше јавно мњење није о њему довољно, обавештено, него што решење тога питања представља неку велику опасност за нашу државу. Изгледа да велике идеје о слободи народа и држава које је прокламовао председник Вилсон почињу лагано да се заборављају. У ствари, оне су вечне и обавезне за све народе, и тешко да би се сада нашао који цивилизовани народ, који би се, после ужасног искуства од овога рата, осмелио да устане противу њих. И отуда је било очекивати да ће представници нашег народа, који су увек и свуда истицали она иста Вилсонова начела противу тираније и угњетавања сваке врсте, и који су успели да задобију симпатије и потпору културних западних народа, било је дакле очекивати да ће они на Конференцији Мира бити први који ће те одлуке санкционисати. Што то није учињено, узрок је једна, можда нехотична, пренагљеност, која је лако могла наступити, кад се има на уму колико је јако наш унутрашњи живот био усталасан услед наших несрећених и погледа и прилика. Јер све замерке које се чине поменутим одлукама, чине се стога, што је преокрет у свету извршен доста нагло, а ми, и наши суседи, гледамо на ствари још старим очима. . . .

Била је у умовима једна комбинација, за коју не бисмо могли рећи да је сасвим ишчезла, по којој би Краљевина Италија, у тежњи да у свему замени пропалу Аустро-Угарску, створила око наше земље један обруч, који би се, под претекстом „непоштовања“ клаузула о народностима у нашој земљи, намах стегао, а ми, будући без блиских савезника и без брзе помоћи, изгубили нашу државну самосталност, или бар смањили на минимум нашу државу! То је била паклена

мисао барона Сонина. Он је спремао за то терен прво у Софији, затим у Пешти, Букурешту и Албанији. Он се трудио да удаљи и Чехе од нас! Пао је, најзад, он сам. Да ли су и његове застареле идеје и навике пале с њиме, то ће се видети. Ипак, због тих пролазних и људи и идеја, ми не треба да се удаљавамо од вечне правде и истине. Истина, ми сви желимо да и за нас настане једном ера мира, рада и сигурности; ако ико, ми смо се заситили робовања и стрепњи. Отуда, ако је и разумљива наша резервисаност, ако и не желимо нове, непријатне обавезе, ми по нашем народном темпераменту, по нашем тешком искуству у робовању и несигурности, не можемо не признати некоме право на живот и рад. И то је за нас лакше него за многе друге: ми на нашој територији немамо тако много и тако компактних маса туђег елемента. А животна снага нашег племена одолевала је свему и она ће и даље бити наша најјача гаранција противу сваке задње мисли ма којег од наших суседа. Треба само ту снагу умети организовати и искористити.

*

Питање Ријеке улази у акутну фазу. Период аргументисања прошао је. Ми имамо довољно разлога веровати да су наши аргументи извршили свој утицај. Остаје да видимо колико ће наши непристрасни савезници остати доследни својим тачним погледима. Што се нас самих тиче, ми ћемо имати да се скрупулозно чувамо пренагљености.

На Ријеку долазе, веле, место оперетских трупа г. Д' Анунција, регуларне италијанске трупе. (Чудновато је само, како су се тако брзо измириле ове две разне војске!). Савезничке трупе одлазе са Ријеке. Треба ли то да схватимо као дефинитивно уступање вароши и пристаништа Италијанима? То је питање, на које ћемо ускоро добити одговор.

*

Бугари проучавају услове мира које су им Савезници предали. Они су тражили и добили продужење рока за проучавање. Али су, без сумње, запрепашћени благошћу, којом су цивилизовани противници њихови били задахнути при формулисању тих услова. Нема сумње, они ће протестовати противу неких одредаба, можда ће, и по хиљадити пут, спомињати своја „историска права" (као да само они знају историју!); неће

заборавити ни неке раније „свечане обавезе“ и „признања“ појединих великих сила из доба империјализма. (Они, на пр., сматрају понуду неких територија пред њихово ступање у рат за признање њихових права на те територије од стране Споразума!). То јавно, али у души неће моћи а да не признају да су и они, сви колико их има, као и њихови „сајузници“, имали један менталитет који је сасвим блиzак оном из средњег века, кад су се државе и народи делили као мртве ствари, и да су преспавали доба цивилизације. Ипак, њихове реплике представљаће један занимљив оријенталски књижевни производ, и ми се нећемо моћи лишити задовољства да га пропратимо својим коментарима.

М.

О НАЦИОНАЛНОМ РЕПЕРТОАРУ.

Велики део националног репертоара у вези је са музиком. У великом броју ових комада писци су уметли песме било аутентично народне као напр. у „Ђиди“ или „Коштани“ или су спевали песме у стилу народних песама, — као што је учинио Милорад Петровић у „Чучук-Стани“.

Тешко је дефинисати ове комаде. Они су наивни, без праве драмске радње, и чине један жанр, који је у другим литературама већ отишао у заборав.

Веза између те радње и песама, које су уплетене у њу, веома је лабава. Прелаз из драмског развоја у лирична интермеца, која прекидају ток комада, наиван је и баналан. Већином једно лице каже: „Ајде море певај“ — А други ће на то: „Певај ону знаш“ — Трећи: „Јес', вила, певај ту.“ — Сви: „Ајде певај“ Певач: — „Е баш кад хоћете“.

На то падне други знак из суфлернице и диригент почиње са оркестром уводне тактове.

То је процедура готово код свију „комада из народног живота“.

Вредност ове музичко драмске литературе је чисто историјска. Отворимо ли коју од ових партитура, видећемо одмах на првој страни податке о постанку и приликама њиховог постанка. Ове су партитуре писане „према приликама“ А некад су те прилике биле много даље иза скромнога. Оркестар је био некомплетан. По један инструмент од дрвених дувача. Фагота често нема. Највише две хорне. Један трombом. На тим странама се налазе и трагови времена, када су у Народном Позоришту седели странци, који су у веома неисписаном рукопису стављали техничка упуства и примедбе на немачком језику. Као напр: „Vorhang“ „Kommt Chor“. — „Eingang.“ — „Einleitung“. Има оваквих партитура и скоријег датума које су испуњене сличним примедбама диригената Кр. Срп. Нар. Позоришта, који су се у неком бечком жаргону објашњавали са музичарима оркестра на пробама.

Музичка вредност тих партитура је минимална. Једно слабе способности самих аутора, а за тим слаба спрема и хора, оркестра и осталог персонала одржали су ову обраду на дилетантској висини.

Оно што се учи у првим гласовима хармоније овде је примењено. Основни акорд и његова доминанта смењују се до бесконачности. Због слабог састава оркестра, нема ника-

ких финијих комбинација боје. „Сви свирају за једнога а један за све". Прве виолине свирају мелодију, коју има и хор или солиста у октави или унизоно са флаутама. Обое често нема. Два кларинета удвајају гласове прве и друге виолине или дају хармонске акценте или дугу хармонску подлогу са хорнама. Исти шаблон свуда.

Није много друкчије ни са самим драмским комадом. Готово иста лица налазимо свима тим комадима. Та лица су општи типови, шаблони, који нису директно везани за драму у којој играју. Они одговарају типовима примативне грчке и импровизиране, усмене талијанске комедије са њиховим арлекинима, коломбинама и.т.д. Код нас имамо тип препреденог сељака, који ће сваком и свачему да доскочи. Тип глупавог, богатог сељачког сина. Тип патријалхалног и готово бруталног оца; покорне кћери идеалног младића. Сви ови типови, и ако заиста у стварности постоје, постали су временом традиционални шаблони. Они су мање резултати психолошке студије, но последица копија страних литература и времена радикализма. У њима су примитивни савременици видели карикатуре и идеале времена. Литератори слабе музикалности налазили да комад може да поднесе због музике, а музичари обратно, да је музика сношљива због комада.

Да су и ова музика и ова драмска литература немогући у нашем времену, јасно је. За стварање народног, популарног репертоара ван сваке сумње велика је потреба.

Само треба пре свега бити на чисто с тим, како треба да изгледа тај нови, популарни комад?

Пре свега треба писац да буде на чисто, шта хоће да пише. Драму (комедију) илл Мелодраму (мелокомедију).

У првом случају нека по могућству сасвим изостави лириске делове (песме у хору, сола и т д.) Нарочито се писац мора одрећи сваке форме, која захтева нарочито добар и школован глас, велики хор и оркестар уопште. Јер ови уплетени лирски интермеци ометају драмску радњу, праве у њој усеке, паузе, дуге за развој комада а и сувише кратке за музички развој.

Уплетањем музичког елемента у чисто драмској форми отежава и често онемогућава добру поделу и лепо извођење Отуда има и таквих примера, где се у комаду много пева. Али пошто тадања главна јунакиња или главни јунак нису певали — писац је некој сасвим споредној личности дао да пева и тиме је ослабио драмски значај главних лица.

Некада, када је музика у позоришту била оскудна и слабо заступљена, овај облик мелодраме била је логична последица прилика. Данас, када се ради на оснивању опере у Београду и Сплету, што ће дати укупно пет оперских позо-

ришта у Југославији: Београд, Загреб, Љубљана, Сплит и Осијек, ова литература постаје немогућа и отварају се нове перспективе мелодрамској литератури. Јасна подела на дела драмског и дела музичког карактера мора се учинити.

Тиме стојимо пред новим проблемом — пред проблемом либрета.

То је сасвим ново поље рада за наше књижевнике на мелодрамској форми.

Комаде из „народног живота са певањем“ треба да замене популарне, — народне опере (са или без диалога). То је једини облик, коме ће модерни музичари моћи да пруже своју сарадњу и створе народни, популарни музички репертоар, за кога можемо слободно рећи да не постоји. То је проблем на коме ће се опробати на практичном раду литератори и музичари. Његово решење зависи од почетног рада песника — стварања текста мелодраме — либрета, и од завршног рада музичара — од композиције и музичке обраде тога либрета.

Дакле, песници, дајте нам или само драму и комедију, а оставите песму, или нам дајте Либрето за музику.

Стеван К. Христић.

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1
1. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА Секула Новаковић Београд: Пословни биро, 2012.	+	
2. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ПРОМЕТУ НЕПОКРЕТНОСТИ: са судском праксом и прилозима Божо Вукчевић Београд: Пословни биро, 2012.	+	
3. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ОСНОВАМА СВОЈИНСКО-ПРАВНИХ ОДНОСА Драгољуб Лазаревић Београд: Пословни биро, 2012.	+	
4. СТИВ ЏОБС Волтер Ајзаксон Београд: Лагуна, 2012.	+	
5. УЧЕНИЦА ПРОФЕСОРА ЏОЈСА Љиљана Томановић Пономарев Београд: Лагуна, 2012.	+	
6. ЗЕМАЉСКИ ДУГОВИ: Иво Андрић у причи Приредио Милован Марчетић Београд: Лагуна, 2012.	+	
7. ЗЛАТНО РУНО: фантазмагорија, књига 1 Борислав Пекић Београд: Лагуна, 2012.	+	
8. ЗЛАТНО РУНО: фантазмагорија, књига 2 Борислав Пекић Београд: Лагуна, 2012.	+	
9. НАДМОЋ ЉУБАВИ: amoroso crescendo: романсиране љубавне биографије знаменитих људи Татјана Њежић Београд: Evro-Giunti, 2012.	+	
10. КАД СВАНЕ, РАЗЛАЗ Гордана Ћирјанић Београд: Evro-Giunti, 2012.	+	
11. КРПАР, КРОЈАЧ, СОЛДАТ, ШПИЈУН Џон ле Каре Београд: Evro-Giunti, 2011.	+	

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

12. ПОУЗДАН ШПИЈУН
Алекс Беренсон +
Београд: Evro-Giunti, 2012.

13. ТРАГАЧ ЗА ИСТИНОМ
Кејт Е. Марфи +
Београд: Evro-Giunti, 2011.

14. ТРГОВАЦ УКЛЕТИМ КЊИГАМА
Марчело Симони +
Београд: Evro-Giunti, 2011.

15. ПОСЛЕДЊА СУПРУГА ХЕНРИЈА VIII
Кероли Ериксон +
Београд: Evro-Giunti, 2012.

16. АНТИХРИСТОВ ХРАМ
Фабио Делицос +
Београд: Evro-Giunti, 2012.

17. ЛЕПО САЊАЈ
Масимо Грамелино +
Београд: Evro-Giunti, 2012.

18. КРАЈ ИСКРИВЉЕНОГ СВЕТА
Мауро Корона +
Београд: Evro-Giunti, 2012.

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ ЗА ПЕРИОД АПРИЛ – МАЈ 2013. ГОДИНЕ

1. ЈУГОСЛАВИЈА, МОЈА ДЕЖЕЛА
   Горан Војновић
   Београд: Ренде, 2012.

2. КАТЕДРАЛА НА МОРУ
   Илдефонсо Фалконес
   Београд: Лагуна, 2008.

3. НОВИ ЈЕРУСАЛИМ
   Борислав Пекић
   Београд: Лагуна, 2012.

4. ПОСЛЕДЊА СУПРУГА ХЕНРИЈА VIII
   Кероли Ериксон
   Београд: Evro-Giunti, 2012.

5. ТАЈНА БЕЛЕЖНИЦА ФРИДЕ КАЛО
   Франсиско Хагенбек
   Beograd: Алнари, 2012.

6. ЗАТОЧЕНИК НЕБЕСА
   Карлос Руис Сафон
   Београд: Чаробна књига, 2012.

7. ЧЕТИРИ СЛЕПА МИША
   Џејмс Патерсон
   Београд: Лагуна, 2012.

8. ЕПИДЕМИЈА ПОПУСТЉИВОГ ВАСПИТАЊА
   Роберт Шо
   Нови Сад: Психополис институт, 2012.

9. КУЋА НА ПЛАЖИ
   Џејмс Патерсон
   Београд: Народна књига – Алфа, 2004.

10. ПОЖАР
    Розамунд Луптон
    Београд: Лагуна, 2012.

PREPORUČUJEMO

1. Irvin Jalom: PROBLEM SPINOZA / Beograd: Plato books, 2012.

Preuzeto sa sajta: http://www.plato.rs/knjiga-Problem-Spinoza-96970

U novom Jalomovom romanu istražuje se unutrašnji život Spinoze – filozofa koji je promenio tok istorije prokrčivši put prosvetiteljstvu, koji je osnovao biblijski kriticizam i koji je formulisao mnogo ideja relevantnih za oblast psihoanalize.
Naporedo sa naracijom o Baruhu Spinozi otvara se priča o ličnom razvoju i unutrašnjim proživljavanjima Alfreda Rozenberga, glavnog ideologa nacizma, koji je odigrao ključnu ulogu u nacističkom pogromu evropskih Jevreja.
Spinozu i Rozenberga dele tri veka, a ipak Rozenberg i nacisti imali su neprijatan „Problem Spinoza": mnogi cenjeni nemački mislioci, među njima i Gete, cenili su Jevrejina Spinozu. Taj paradoks je čvorište ovog romana.

O autoru:

Irvin D. Jalom je rođen 1931. u Vašingtonu. Roditelji su mu emigrirali iz Rusije. Odrastao je u siromašnom crnačkom predgrađu. Čitanje i provođenje vremena u biblioteci, bilo mu je jedino zadovoljstvo. Sada je penzionisani profesor psihijatrije Stenford univerziteta. Američka psihijatrijska asocijaciju mu je dodelila Oskar Pfister nagradu. Autor je bestselera „Kad je Niče plakao", „Krvnik ljubavi", „Lečenje Šopenhauerom", „Momma and the Meaning of the Life", „The Gift Therapy" i nekoliko klasičnih knjiga iz psihijatrije, uključujući monumentalno delo „Theory and Practice of Groups Psychotherapy" koja je postala standard u tom polju, kao i „Zvaću policiju" (Plato books 2011).

2. Irvin Jalom: KAD JE NIČE PLAKAO / Beograd: Plato books, 2001.

Preuzeto sa sajta: http://www.plato.rs/knjiga-Kad-je-Ni%C4%8De-plakao-48195

Neodoljiva mešavina činjenica i fikcije, drama o ljubavi, sudbini i volji, koja se odigrava u intelektualnom previranju Beča 19. veka, uoči rođenja psihoanalize. Fridrih Niče, najveći evropski filozof... Jozef Brojer, jedan od očeva psihoanalize... tajni sporazum... mladi stažista, Sigmund Frojd: ovo su elementi koji zajedno čine nezaboravnu sagu o fiktivnom odnosu između neobičnog pacijenta i nadarenog iscelitelja. Ovaj impresivni roman započinje tako što neodoljiva Lu Salome moli Brojera da leči Ničeovo samoubilačko očajanje svojom eksperimentalnom „terapijom razgovorom". Kad eminentni lekar oklevajući prihvati taj zadatak, doći će do značajnog otkrića: samo ako se suoči sa sopstvenim unutrašnjim demonima biće u stanju da pomaže svom pacijentu. U ovom romanu koji apsorbuje svu našu pažnju, dva briljantna i zagonetna čoveka proniču u dubine vlastitih romantičnih opsesija i otkrivaju spasilačku moć prijateljstva.

Iz časopisa VREME, broj 614, 10. oktobar 2002.

Aleksandar Jerkov

BIČ USAMLJENOSTI

Irvin Jalom: „Kad je Niče plakao", Beograd, Plato, 2002, prevela Olivera Živanović

Ni posle svih društvenih promena koje uvode i obezbeđuju slobodnije ponašanje ne bi bilo manje iznenađenje da neki filozof, ili barem profesor filozofije, pristane da se slika kako vuče kola dok nad njim bičem zamahuje mlada, lepa žena, naročito ako je studentkinja. Ipak, Niče je, prihvatajući svog prijatelja Pola Rea u isti jaram kojim upravlja čuvena intelektualna zavodnica Lu Salome, upravo to učinio. Stvar je dovoljno izazovna, pa čak i zagonetna, da premašuje neku uobičajenu predstavu o opčinjenosti i zanosu. Ima u njoj nešto više literarno nego biografsko, nekmoli filozofsko.

S druge strane, poznato je da su se Niče i Frojd – a Lu Salome će nedugo posle te fotografije biti jednako fatalan izazov i u krugu psihoanalitičara – sreli u svojoj lektiri, pre svega čitajući Šopenhauera, ali isto tako i Dostojevskog, Šekspira i grčke tragedije. Napokon, i jedan i drugi otkrivali su jednu dublju stranu čovekove ličnosti, ono zatamnjeno svojstvo duše i karaktera koje pokreće sve strasti i odlučujuće utiče na čovekovo mišljenje i delanje. Iz dva različita ugla oni su potresli duhovnu istoriju čovečanstva na svršetku XIX veka i svojim uvidima, ali i osobenim stilom, otvorili nove mogućnosti razumevanja i razmišljanja, tumačenja i samosaznanja.

Dovoljno je, prema tome, zamisliti ova dva susreta, jedan stvarni i jedan duhovni, pa da se ukaže široko polje mogućnosti od kojih lako nastaje zanimljiva priča. Upravo to nastoji da postigne parabiografski roman Irvina Jaloma, profesora psihijatrije na Stenfordu. Jalom je, oslanjajući se na ono što se moglo dogoditi, „dogradio" i mistifikovao 1882. godinu šaljući Ničea u Beč da spas od nepodnošljive, psihotične usamljenosti potraži u začecima psihoanalitičke procedure koju uvodi Frojdov mentor i prethodnik, doktor Jozef Brojer. Frojd ostaje u drugom planu, ali je utkan u priču tako što se naslućuje da će se iz ovog slučaja i analize izroditi nešto posebno. To je efektno rešenje, kao što je dobro zamišljen, premda ne i tako uspešno realizovan, obrt u kojem Niče analizira Brojera pokazujući dvostruko delovanje psihoanalize. Ako nije stvaran, nego moguć, ovaj događaj koji je Jalom strpljivo izgradio i popunio biografskim materijalom, sa stanovište duhovne istorije uverljiviji je nego da se zbilja odigrao. Jedino je rasplet u jednostavnosti samosaznanja manje uzbudljiv no što bi to ideje nihilizma obezbeđivale, ali Jalom je psihijatar, zar ne. Utoliko je više na strani duše nego duha, pa i Ničeovu figuru mora da okuje u razmere ljudske patnje više nego prometejske i sokratovske filozofske misli.

Neki bolji znalac istorije filozofije i psihoanalize mogao bi da očekuje više, a neko čiji je pogled na književni doprinos i filozofiji i psihoanalizi oblikovan ne samo između Zveva i Prusta, Dostojevskog i Mana ili Kafke i Beketa nego u celini onoga što nude klasici svetske književnosti mogao bi da traži više pripovedačkog dara no što ga Jalom ima. Ipak, ovaj američki profesor ume da priča i priču učini zanimljivom, a to što je jednostavan i poučan, može biti i vrlina ove knjige za onoga ko se u stvarima nihilizma i psihoanalize ne razabire sasvim. Naprotiv, upravo će taj čitalac, ostavljen da luta između ljubavi i odbojnosti, želje i strasti, potrebe i osujećenosti, između drame samorazumevanja i pretumačivanja čitave istorije mišljenja, moći da u ovoj lektiri pronađe neku vrstu uvoda u jedno povlašćeno polje duhovne istorije čovečanstva u kojem uvek ima mesta za onoga ko traga i stremi, kojem običnost običnog nije dovoljna. Roman „Kad je Niče plakao" zato je već posle nekoliko nedelja postao jedna od najbolje prodavanih knjiga u našim knjižarama, što samo pokazuje da nije jedini put do bestselera kroz skandal i trač ili kroz uporno medijsko uzdizanje nekih izobličenih i priprostih osoba koje su nešto načule i baš bi htele da budu fam fatal, a još bi i da pišu. Prosvećujuće dejstvo priče i pričanja neka je vrsta pomoći da se čitalac zaštiti i istovremeno slika jednog drugačijeg izdavačkog usmerenja.

3. Fransoaz Žiru: LU – PRIČA O SLOBODNOJ ŽENI / Beograd: Laguna, 2003.

Preuzeto sa sajta: http://www.laguna.rs/n117_knjiga_lu_laguna.html

Lu Andreas-Salome, žena velike lepote i natprosečne inteligencije, rođena u Sent Petersburgu 1861. godine, bila je u svoje vreme jedna od slavnih zavodnica. Niče i Rajner Marija Rilke su bili ludo zaljubljeni u nju, Frojd je bio očaran njome. Čudno je da, uprkos činjenici da je volela muškarce i muško društvo, pre trideset pete nije dozvoljavala da joj se oni fizički približe. To ne samo da ih nije obeshrabrivalo, već se time njihova želja, kao u Ničeovom slučaju, još više razbuktavala.

Za divno čudo, iako je na hiljade stranica napisano o Lu na svim mogućim jezicima, taj i te kako ozbiljan hendikep jedva da se i pominje, a još manje razjašnjava. O tome se ništa ne zna. Fransoaz Žiru iznosi po tom pitanju jednu hipotezu kojom bi eventualno moglo da se objasni to frenetično čuvanje nevinosti. Lu je kasnije sve to i te kako nadoknadila postavši vatreni zagovornik „ljubavnih gozbi" do kraja svog života, ali uvek s muškarcima znatno mlađim od sebe.

U Nemačkoj gde je živela bila je veoma cenjeni romanopisac. Bila je jedna od prvih slobodnih žena u Evropi zato što je svojim perom uspevala da obezbedi sebi materijalnu nezavisnost i položaj u društvu. Ali njeno najveće remek-delo je ona sama.

O autoru:

Fransoaz Žiru je rođena 21. septembra 1916. godine u Ženevi. Bila je novinar, pisac i političar. Najčešće teme njenih tekstova i romana bili su politika, seks i feminizam. Bila je glavni i odgovorni urednik ženskog magazina El (1946-1953), a potom i suosnivač vodećeg francuskog nedeljnika L'ekspres čiji je urednik bila od 1953. do 1974. Godine 1953. postala je prvi francuski ministar za ženska pitanja.

Živela je život emancipovane žene i često je govorila o pravima žena. S tim u vezi zanimljivo je napomenuti njen roman Lu – priča o slobodnoj ženi u kome iznosi biografiju slavne ruske zavodnice i fam fatal Lu Salome. Ova žena natprosečne inteligencije i zavodljivosti bila je inspiracija i predmet obožavanja najinteligentnijih muškaraca svog doba. Njome su, pored armije ostalih, bili očarani i R. M. Rilke, Niče i, niko drugi, do Sigmund Frojd. U biografiji Lu Salome koju je napisala Žiru, posebna pažnja posvećena je razlozima njenog dugog odbijanja seksualnih odnosa (do 35. godine), da bi kasnije postala jedna od najslobodnijih i najemancipovanijih žena svih vremena. Ovaj paradoks Žiru tumači kao posledicu incesta koji je Lu mogla doživeti u detinjstvu. To je jedan aspekt Lu Salome koji nikad ranije nije dotaknut pre Fransoaz Žiru, iako su se njenim životom bavili mnogi biografi. Fransoaz Žiru je umrla 19. januara 2003. u 86. godini života.

4. Irvin Jalom: LEČENJE ŠOPENHAUEROM / Beograd: Plato books, 2007.

Preuzeto sa sajta: http://www.plato.rs/knjiga-Le%C4%8Denje-%C5%A0openhauerom-57860

„Lečenje Šopenhauerom" je romaneskna slika grupne terapije, unutrašnji pogled na članove grupe i način na koji ih vešti psihoanalitičar vodi i ohrabruje da ne padnu i ne posustanu. Postoje delovi knjige koji se čitaju kao psihoterapeutska verzija Platonove „Gozbe", u kojima dinamičnost omogućava junacima da otkriju svoje unutrašnje glasove koji bi im inače ostali potpuno nepoznati. Glavni junak, eminentni psihoterapeut Džulijus Hercfeld, kome je preostala još jedna godina života, nedeljnim seansama sa pacijentima od svoje poslednje godine pravi poslednju volju i testament. Suštinsku vrednost tih terapija, pa samim tim i čitave knjige, predstavlja prisustvo Hercfeldovog pacijenta iz prošlosti kome tada nije uspeo da pomogne, Filipa Slejta, samopriznatog seksualnog zavisnika koji je pronašao utehu i terapiju za svoju zavisnost u filozofiji Artura Šopenhauera. Slejt ne propoveda Šopenhauera, on ga živi ili barem pokušava da to radi. Dolazak na terapiju jedne od Slejtovih ranijih žrtava, dovodi ga do odluke da stavi na test svoju životnu filozofiju. Kada se svi pacijenti suoče sa skrivenim delovima svoje prošlosti, i doktor Džulijus, podstaknut Filipom, takođe dolazi do suočenja...

5. Vladeta Jerotić: PUTOVANJA, ZAPISI, SEĆANJA: 1951-2001. / Beograd: Srpska književna zadruga, 2003.

Preuzeto sa sajta:
http://www.srpskaknjizevnazadruga.com/product_info.php?manufacturers_id=&products_id=536

Vladeta Jerotić, naš poznati psihijatar, psihoanalitičar, tumač književnih dela i religijski mislilac, u knjizi Putovanja, zapisi, sećanja ispisuje stranice koje otkrivaju najintimnije delove njegove ličnosti. Ova duboko emotivna i refleksivna knjiga istovremeno je i jedna vrsta uvoda u Jerotićevu autopoetiku i u njegov način pristupa stvarnosti, čoveku, vlastitoj ličnosti i njenom mestu u svetu. Dva dela ove dinamične knjige – putopisni i dnevničko-refleksivni – daju ubedljivu književnu sliku o jedinstvu Jerotićeve ličnosti kao osnovi za njegovu duhovnu smirenost i za širinu i ubedljivost njegovih pogleda na stvarnost.

O autoru:

Vladeta Jerotić je rođen 1924. godine u Beogradu u kome je završio gimnaziju i Medicinski fakultet.
Specijalizirao je neuropsihijatriju, a u Švajcarskoj, Nemačkoj i Francuskoj psihoterapiju.
Radio je više decenija kao šef Psihoterapeutskog odeljenja bolnice „Dr Dragiša Mišović".
Od 1985. kao profesor po pozivu predaje Pastirsku psihologiju i medicinu na Teološkom fakultetu u Beogradu.
Jerotić je razvio obimnu i plodnu publicističku delatnost iz graničnih oblasti religije i psihoterapije i filosofije i psihijatrije.
Takođe je održao predavanja iz psihijatrije, religije i književnosti u gotovo svim većim gradovima Jugoslavije.
Od 1984. godine Vladeta Jerotić je član Udruženja književnika Srbije, a redovan je član Medicinske akademije i dopisni član Srpske akademije nauka.

6. Radivoj Radić: ROMEJSKI SVET: kratka istorija svakodnevnog života u Vizantiji / Beograd: Zavod za udžbenike, 2012.

Preuzeto sa sajta: http://www.zavod.co.rs/promotion_detail.asp?NavID=I10043

Nova knjiga Radivoja Radića „Romejski svet" približava nam jedno davno vreme, zaboravljene običaje, strahove i nade stanovnika Vizantijskog carstva. Svakodnevni život na selu ili u gradovima, dečje igre, način školovanja, verovanja i razvoj hrišćanstva glavne su teme novog izdanja biblioteke „Herodotove zavrzlame". Tekst je bogato ilustrovan, a prate ga spisak svih vizantijskih careva i rodoslovi dinastija Komnin i Paleolog. Na posteru je data karta razvoja Vizantijskog carstva.

O autoru:

Radivoj Radić rođen je 1954. godine. Diplomirao je (1980), magistrirao (1985) i doktorirao (1991) na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Boravio je na višemesečnom naučnom usavršavanju u Atini (1985/1986) i u Centru za vizantijske studije Dambarton Ouks u Vašingtonu (SAD), školske 1997/1998. godine.

Redovni je profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu i šef Katedre i seminara za vizantologiju. Predaje Istoriju Vizantije i na Filozofskom fakultetu u Banja Luci, Filozofskom fakultetu u Prištini (Kosovska Mitrovica) i Filozofskom fakultetu u Istočnom Sarajevu (Pale). Gostujući je profesor na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu u Beogradu.

Učestvovao je na četrdesetak međunarodnih naučnih skupova u zemlji i inostranstvu i do sada je objavio oko sto pedeset naučnih i stručnih radova u domaćim i inostranim časopisima. Prevashodno se bavi poznovizantijskom istorijom i vezama između Vizantije i južnoslovenskih zemalja u kasnom srednjem veku, kao i temama iz svakodnevnog života u vizantijskom svetu.
Živi u Beogradu.